

Matti Vainionpää

OIKEUTTA ETSIMÄSSÄ

Lain tulkintamenetelmät ja analyysia niiden käytännön soveltamisesta oikeustapauksessa KHO 2015:3

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaattitutkielma
Joulukuu 2021

TIIVISTELMÄ

Matti Vainionpää: Oikeutta etsimässä – Lain tulkintamenetelmät ja analyysia niiden käytännön soveltamisesta oikeustapauksessa KHO 2015:3

Opinnäyte alemmassa korkeakoulututkinnossa

Tampereen yliopisto

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Joulukuu 2021

Lain tekstit eivät ole yksiselitteisiä, vaan ovat monestakin syystä tulkinnanvaraisia ja tulkintoja samasta tapauksesta voi siis olla erilaisia. Miten lain tulkinnanvaraisuus ratkaistaan, miten lakitekstiin kirjoitettu oikeus voidaan löytää, onkin tämän tutkimuksen keskeinen tiedonintressi.

Tällä tutkimuksella on kaksi tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on luoda kattava, eri lähteistä koottu, kokonaiskuva käytettävissä olevista tulkintamenetelmistä ja tulkintaa ohjaavista tekijöistä. Tätä tavoitetta lähestytään kysymällä, millaisilla tulkintamenetelmillä lakia voidaan tulkita ja mitkä tekijät voivat ohjata tulkintaa. Vastausta tähän kysymykseen haetaan oikeuskirjallisuuden tutkimuksella. Tutkimuksen toinen tavoite on analysoida tulkintamenetelmien käyttöä oikeuskäytännössä. Tätä tavoitetta lähestytään kysymyksillä, millaisia eri tulkintamenetelmiä korkein hallinto-oikeus käytti vaikean oikeustapauksen ratkaisemiseksi ja mitä tulkintaa ohjaavia tekijöitä ilmeni asian oikeuskäsittelyssä. Vastausta edellä mainittuihin kahteen tutkimuskysymykseen haetaan oikeustapausanalyysillä ympäristölupaa koskevasta päätöksestä KHO 2015:3.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että tulkitsijalla on käytössään monia erilaisia yleisesti hyväksytyjä ja sisällöltään hyvin yhteneviä lain sanamuotoon, lakien systematiikkaan ja lain tavoiteisiin liittyviä tulkintamenetelmiä, mutta laventavan ja supistavan tulkinnan asema varsinaisina tulkintamenetelminä voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Tutkielma toi esille myös sen, että tieto tulkintamenetelmistä on oikeuskirjallisuudessa hyvin sirpaloitunut, yksikään käytetty lähde ei antanut niistä kattavaa kokonaiskuvaa. Myös ohjaus tulkintamenetelmien käytölle on varsin vähäistä. Edellä mainittuja seikkoja voi pitää ongelmana tai vähintään haasteena oikeusjärjestelmämme henkilöstön osaamiselle.

Tutkimuksen empiirisen aineiston tutkimus osoitti, että oikeustapaukseen liittyvä hallinto-oikeuden päätös ei sisältänyt tietoa käytetyistä tulkintamenetelmistä, kun taas korkeimman hallinto-oikeuden tulkintavaihtoehdot esiteltiin hyvin seikkaperäisesti. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös antoi hyvän esimerkin siitä, miten tulkintamenetelmien käyttö tulisi tuoda esiin oikeuden päätöksessä, sillä tulkintaprosessin läpinäkyvyyden voi katsoa lisäävän luotamusta päätöksen oikeudenmukaisuuteen. Koska tutkimuksen empiirinen materiaali rajautui vain yhteen oikeustapaukseen ja vain KHO:n vuosikirjapäätösmateriaaliin, tulisi aihetta tutkia laajemmin ja selvittää, olisiko tarvetta laatia ohjeistusta tulkintaprosessin esille tuomisesta oikeustapausten päätösasiakirjoihin.

Avainsanat: Lain tulkinta, tulkintamenetelmät, ympäristöoikeus, oikeusperiaatteet, KHO 2015:3

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla

Sisällys

1. <u>JOHDANTO</u>	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimusmenetelmät ja tutkimuskysymykset.....	1
1.3 Tutkimuksen keskeisimmät käsitteet	2
1.4 Aikaisempi tutkimus.....	2
2. TULKINTAPERUSTEET JA -MENETELMÄT	3
2.1 Tulkintaperusteet ja tulkintamenetelmät.....	3
2.2 Semanttiset tulkintaperusteet	3
2.3 Systemaattinen (oikeussysteeminen) tulkintaperuste	8
2.4 Tavoitteelliset tulkintaperusteet.....	10
2.5 Muut tulkintamenetelmät ja tulkintatavat	11
2.6 EU-oikeuden tulkintavaikutus	13
2.7 Yleiset oikeusperiaatteet tulkinnassa	14
2.8 Ympäristöoikeus tulkinnan kohteena	15
2.9 Johtopäätöksiä.....	18
3. KHO 2015:3 ja tulkinta.....	20
3.1 Oikeustapauksen taustaa.....	20
3.2 Käsittely hallinto-oikeudessa ja valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen	21
3.3 KHO 2015:5:n oikeudelliset lähtökohdat	23
3.4 Korkeimman päätös ja siihen johtaneet tulkinnat.....	25
3.5 Johtopäätökset.....	31
4. Yhdistelmä ja johtopäätöksiä	33
Lähdeluettelo.....	36

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

”Laki on niin kuin se luetaan” on moni kuullut. Samoin on lehtien otsikoissa usein uutinen siitä, että ylempi oikeusaste on kumonnut alemman oikeusasteen päätöksen tai muuttanut sitä. Miksi näin tapahtui, selittyy erilaisilla lain tulkinnoilla. Lain tekstit eivät ole yksiselitteisiä, vaan ovat monestakin syystä tulkinnanvaraisia ja tulkintoja samasta tapauksesta voi siis olla erilaisia. Miten lain tulkinnanvaraisuus ratkaistaan, miten lakitekstiin kirjoitettu oikeus voidaan löytää tulkintamenetelmillä ja miten ne ilmenevät oikeuskäytännössä olivat tämän tutkielman aiheenvalintaan johtanut tiedonintressi.

1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimusmenetelmät ja tutkimuskysymykset

Tällä tutkimuksella on kaksi tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on luoda laaja eri oikeuskirjallisista lähteistä koottu kokonaiskuva käytettävissä olevista tulkintamenetelmistä ja muista tulkintaa ohjaavista tekijöistä. Tässä osassa tutkimusta ei ole voimakasta rajausta, mutta harvoin lähdekirjallisuudessa esiintyneet tutkimusmenetelmät kuvataan kuitenkin suppeasti vain tunnistamistasolle rajautuen. Voidaan olettaa, että kaikki tulkintametodit ovat pääsääntöisesti käytettävissä oikeudenalasta riippumatta, mutta koska oikeudenalat eivät ole kuitenkaan samanlaisia, tarkastellaan tässä työssä myös lyhyesti ympäristöoikeuden tulkinnan erityispiirteitä. Tämä osa tutkimuksessa luo perusteet analysoida tutkimuksen empiiristä materiaalia.

Tutkimuksen toinen tavoite on tarkastella esimerkinomaisesti tulkintamenetelmien käyttöä korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä sekä tarkastella päätökseen mahdollisesti vaikuttaneita tulkintaa ohjaavia tekijöitä. Tutkimuksen oikeustapausanalyysi kohdistuu KHO:n vuosikirjassa julkaistuun 2015:3-oikeustapaukseen. Analyysissä keskitytään tulkintamenetelmiin ja tulkintaa ohjaaviin tekijöihin. Kyseinen oikeustapaus keskittyi luonnonsuojelulain (LSL) 39 § tulkintavaihtoehtoihin. Tutkimukseen liittyy lyhyt vertailu KHO:n myöhemmin tekemään päätökseen vastaavanlaisessa KHO 2015:124-päätöksessä. Empiirisen aineiston kohdentaminen ympäristöoikeudelliseen oikeustapaukseen tuo esille oikeudenalaja koskevia tulkintaan vaikuttavia eroja.

Tutkimukselle asetettiin tavoitteiden perusteella kolme tutkimuskysymystä: 1) Millaisilla tulkintamenetelmillä lakia voidaan tulkita ja mitkä tekijät voivat ohjata tulkintaa 2) Millaisia eri

tulkintamenetelmiä korkein oikeus käytti KHO 2015:3-oikeustapauksen ratkaisemiseksi ja 3) mitä tulkintaa ohjaavia tekijöitä ilmeni oikeustapauksen päätösasiakirjassa.

1.3 Tutkimuksen keskeisimmät käsitteet

Lailta tarkoitetaan tässä tutkimuksessa perustuslain, eduskuntalakien, asetusten, muiden viranomaisten antamien sääntöjen sekä Euroopan Unionin oikeuden sitovien sääntöjen muodostamaa kokonaisuutta¹.

Semanttiset tulkintaperusteet pitäytyvät kielellisessä ilmaisussa ja sen perusmuotona on lakitekstin sanamuotoon ja kielioppiin sidottu tulkinta, jossa lähtökohtana on kielen luonnollinen, arkikielessä annettu merkitys. Semanttisiin tulkintaperusteisiin kuuluvat myös muassa myös analoginen tulkinta, jossa haetaan lakitekstin kanssa yhtäläisiä merkityksiä ja suppea ja laventava tulkinta, jossa merkitystä supistetaan tai laajennetaan tekstin luonnolliseen merkitykseen verrattuna.

Systemaattisen tulkinnan tarkastelun kohteena on oikeudellisen säädöksen suhde muihin saman lain oikeudenalan ja tarvittaessa muidenkin oikeudenalojen kokonaisuuteen.² Tavoitteellisen tulkintaperusteiden lähtökohtana on se, että oikeudellisella sääntelyllä pyritään tiettyihin tavoitteisiin.³

Tässä työssä katsotaan tulkinnan olevan lakitekstin kielellisen merkityksen täsmentämistä lakitekstin ilmaisulle ja lain tulkintatilanteessa tulkinta sisältää myös lain tekstin merkitysvaihtoehdon vallinnan⁴. Tässä tutkimuksessa tulkintamenetelmällä tarkoitetaan erilaisia lain tulkinnan muotoja, tulkintamalleja, päättelyperiaatteita, tulkintaperusteita ja muita erilaisia menetelmiä, joiden tarkoitus on löytää lain tekstin merkitys.

1.4 Aikaisempi tutkimus

Oikeustapausta KHO 2015:3 on jo tarkasteltu useissa oikeustieteellisissä artikkeleissa, mutta ei nyt esitetyssä laajuudessa. Edellä mainitut artikkelit eivät esitelleet tulkintamenetelmiä ja muita tulkintaa ohjaavia tekijöitä eikä niissä analysoitu tulkintaprosessin kulkua samassa laajuudessa.

¹ Tolonen 2003, s. 273.

² Siltala 2004, s. 451.

³ Aarnio 1989, s. 225; Laakso 2012, ss. 237; Hirvonen 2012, s. 142.

⁴ Aarnio 1989, ss.160, 193, 242; Laakso 2012, s. 332.

TULKINTAPERUSTEET JA -MENETELMÄT

2.1 Tulkintaperusteet ja tulkintamenetelmät

Oikeustieteilijät jakavat tulkintamenetelmät kolmeen tai useampaan eri tulkintaryhmään tai tulkinnan muotoon. Aarnio ei suoranaisesti tee jakoa pääluokkiin ja hänen tekstissään semanttiset tulkintamenetelmät ovat tulkintaperiaatteita, ja muut tulkintamenetelmät ovat hänen näkemyksensä mukaan lähinnä tulkinta-argumentteja.⁵ Tässä osassa tutkimusta käytetään pääluokitusta semanttiset, systemaattiset, tavoitteelliset ja muut tulkintamenetelmät ja tulkintatavat. Tulkintamenetelmistä käytetään lähteestä riippuen erilaisia nimikkeitä, niitä kutsutaan myös tulkintaperiaatteiksi, päättelymuodoiksi, tulkintaperusteiksi tai tulkintastandardeiksi jne.⁶ Tässä työssä kaikista edellä mainituista tulkinnan muodoista ja päättelymenetelmistä käytetään nimitystä tulkintamenetelmä. Useiden eri nimikkeiden esiintyminen on huomioitu lisäämällä kyseistä menetelmää käsittelevän alaluvun otsikkoon sulkuihin muut mahdolliset samaa tai hyvin samankaltaista menetelmää tarkoittavat nimikkeet.

2.2 Semanttiset tulkintaperusteet

2.2.1 Tekstin sanamuodon mukainen tulkinta

Säädösteksti voi olla yksiselitteistä, mutta myös tulkittavissa monella eri tavalla. Jo tulkinnan alussa on selvitettävä, onko tulkittava lain teksti kirjoitettu yleiskielellä vai oikeudellisella kielellä, mutta kummassakin tilanteessa voidaan päätyä epävarmuuteen tekstin sisällön merkityksestä. Lain teksti voi olla monimerkityksellinen joko sanavalinnoista tai käytetyn kielen rakenteesta johtuen ja tarjota useita eri tulkintavaihtoehtoja.⁷ Semanttisen tulkintamenetelmän perustyyppi on sanamuodon mukainen tulkinta eli tekstin kirjaimellinen tai merkitys- tai kieliopillinen tulkinta. Lähtökohtana on pitäytyminen tekstin ymmärtämiseen luonnollisen kielen tai arkikielen mukaisessa merkityksessä. Lain teksti sisältää useimmiten myös oikeudellisia ilmaisuja. Tällöin tekstin sisältöä on tulkittava myös oikeudellisena kielenä, jonka käyttämät käsitteet voivat erota merkittävästikin luonnollisen yleiskielen käyttämistä merkityksistä. Tällöin joudutaan tulkitsemaan tekstin sisältö oikeuskielessä

⁵ Aarnio 1989, ss. 239, 243.

⁶ Määttä – Paso 2019, s. 33; Tuori 2013, s. 50; Laakso 2012, s. 337; Hirvonen 2012, s. 140.

⁷ Aarnio 1989, ss. 161, 163, 165–166, 225; Laakso 2012, ss. 328, 331–332; Hirvonen 2012, s. 141.

käytettyjen legaali-ilmaisujen merkityssisältöjen perusteella ja hylkäämään yleiskielen merkityssisällön pohjalta tehty tulkinta.⁸

Esimerkkinä edellä mainitusta voidaan ottaa sana tahallinen. Kielitoimiston sanakirjan mukaan tahallisuus tarkoittaa ”tieten tahtoen tehty, tarkoituksellinen, tietoinen, harkittu”. Rikoslain 3-luvun 6 § tahallisuudelle on annettu legaalikielessä monimerkityksellisempi määritelmä: ”Tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä.” Jos kyseessä on ympäristöoikeudellinen lupamenettely, lähtökohtana tahallisuus-sanalle on sen luonnollinen merkitys, mutta jos luonnonsuojelulakia on rikottu, on tahallinen-sanalla rikosoikeuden legaali-merkitys. Jos lakitekstin käsite poikkeaa yleiskielestä, saa legaalimääritelmä etusijan yleiskielen merkitykselle⁹. Kielellinen tulkintaongelma ei rajoitu vain merkityseroihin, vaan säädösteksti voi sisältää epätäsmällisiä, esimerkiksi avoimia ilmaisuja, jotka myös voivat johtaa tekstin tulkinnanvaraisuuteen. Lisäksi tekstissä voi ilmetä niin sanottuja arvostustermejä, kuten ympäristöoikeudellinen käsite kaunis maisemakuva tai luonnon kauneusarvo. Kyseessä on ympäristöoikeudellinen juridinen ilmaisu, mutta hyvin tulkinnanvarainen ja voidaan olettaa, että tämän kaltaisten ilmaisujen merkitystä ei voi tyhjentävästi esittää päätöksenteon perusteeksi.¹⁰ Usein ei ole ongelmatonta perustella tulkintaratkaisua sillä, että tulkinta on lain sanamuodon mukainen, jos tulkitsija ei kerro, miten tulkitsija on määrittänyt sanamuodon merkityksen ja mikä tämän merkityksen käyttöalue on.¹¹ Valittu säädöstekstin tulkinta sitoo tulkitsijan tekemäänsä valintaan koko tulkinnan ajan. Lakitekstiä ei myöskään saa tulkinta niin, että jokin sen osa jäisi merkityksettömäksi.¹² Lisäksi lakitekstiä tulee aina tulkita sen omassa konteksti- ja sääntely-ympäristössä.¹³

2.2.2 Analoginen tulkinta

Analoginen tulkinta tulee kysymykseen tilanteessa, jossa arvioidaan laissa nimenomaisesti mainitun ja laissa mainitsemattoman seikan välistä suhdetta. Menetelmällä arvioidaan, voidaanko laissa nimenomaan mainittua seikkaa soveltaa sellaiseen asiaan, jota laki ei nimenomaisesti tunne.¹⁴

⁸ Hirvonen 2012, s. 141; Tuori 2013, s. 5; Laakso 2012, s. 341; Siltala 2003, ss. 335–336.

⁹ Aarnio 1899, s. 256; Tuori 2013, s. 51.

¹⁰ Laakso 2012, ss. 330–332.

¹¹ Hirvonen 2012, s. 141.

¹² Aarnio 1989, s. 256.

¹³ Aarnio 1989, s. 165; Laakso 2012, ss. 332, 341.

¹⁴ Aarnio 1989, s. 258; Laakso 2012, s. 343; Hirvonen 2012, s. 141.

Kyseessä on siis samankaltaisuusvertailu. Samankaltaisuusvertailua voidaan käyttää kahden tai useamman säädöksen tai kahden tai useamman oikeustapauksen välillä¹⁵. Ensiksi mainittu tilanne tulee vastaan esimerkiksi tilanteessa, jossa laissa käytetään esimerkkiluetteloa, joka ei sisällä käsiteltävää ilmiötä. Analogisen tulkinnan soveltaminen edellyttää, että molemmilla seikoilla on yhteinen tosiasiallinen ja laadullinen ominaisuus. Tieto siitä, onko laissa oleva luettelo tyhjentävä vai esimerkinomainen, voi löytyä lain valmistelutöistä¹⁶. Analogisessa tulkinnassa on tärkeää niin sanotun analogia-avaimen löytäminen, on perusteltava, miksi verrattavien tilanteiden välillä vallitsee oikeudellisesti vahvempi yhtäläisyys kuin niiden eroilla.¹⁷ Analoginen päättely perustuu seikkojen samankaltaisuuteen. Sääntö-analogiapäättelyn lähtökohtana on, että normilausekkeen tai ennakkopäätöksen ilmaisema normin merkitys soveltuu riidattomasti tietyn tyyppiseen oikeustapaukseen tai tapaus vastaa merkittävästi sellaista tilannetta, jossa kyseinen normi on riidattomasti sovellettavissa eli tilanteiden välille löytyy analogiasuhde. Analogisessa tulkinnassa on perusteltava miksi tilanteiden väliset yhtäläisyydet ovat oikeudellisesti painavampia kuin erot.¹⁸ Analogista tulkintaa voi täten kuvata lain tekstin venyttämiseksi¹⁹. Analoginen tulkinta on tyyppillinen lain aukkoja täytettäessä, mutta sitä voidaan käyttää myös oikeustuomioistuinten ratkaisuja vertailtaessa²⁰.

Analogisen tulkinnan heikkous on se, että tosiseikkojen samankaltaisuuden määrittämisessä voidaan käyttää erilaisia kriteerejä ja oikeiden kriteerien valinta voi olla ongelmallinen tehtävä.²¹ Analogisen tutkinnan toinen heikkous on, että analogia jää ainakin jossain määrin tulkitsijasta riippuvaiseksi. Analogisen tulkinnan sallittavuudesta ei ole selviä sääntöjä, mutta sitä ei kuitenkaan saa käyttää rikosoikeudessa. Sen voi kuitenkin katsoa soveltuvan hallinto-oikeudellisen päätöksenteon perusteeksi. Analogisen tulkinnan käytössä on oltava varovainen oikeusvarmuudelle tärkeiden tapausten tulkinnassa. Analogisen tulkinnan käyttö on perustellumpaa iältään vanhan lainsäädännön kanssa, sillä vanhemmissa laeissa ei ole usein ole osattu ottaa huomioon yhteiskunnallisen kehityksen luomia uusia oikeudellista ratkaisua vaativia tilanteita²².

¹⁵ Aarnio 1989, s. 243.

¹⁶ Laakso 2012, s. 348.

¹⁷ Tuori 2013, s. 52; Aarnio 1989 ss. 243–245.

¹⁸ Tuori 2013, s.53; Laakso 2012, s. 353.

¹⁹ Aarnio 1989, s. 257.

²⁰ Aarnio 1989, s. 243; Laakso 2012, s. 347.

²¹ Laakso 2012, s. 346.

²² Aarnio 1989, ss. 246–247.

2.2.3 Vastakohtaisuuspäätely (e contrario)

Vastakohtaisuuspäätely on yksi lain tekstin sanamuotoon sidottu tulkintamenetelmä. Tilanteissa, joissa syystä tai toisesta haluta tai ei voida turvautua analogiseen tulkintaan, on mahdollista käyttää vastakohtaisuuspäätelyä. Tämä tilanne tulee vastaan esimerkiksi rikosoikeudessa, jossa analoginen tulkinta on kielletty.²³ Vastakohtaisuuspäätelyn perusajatus on, että normilauseen sanamuotoa ei sovelleta lauseen sanamuodon ulkopuolelle jäävissä tilanteissa.²⁴ Vastakohtaisuuspäätelyn mukaan esimerkiksi se, mikä on kiellettyä koirilta, ei koske kissoja²⁵. Vastakohtaisuuspäätelymenetelmässä toimitaan siis analogiseen tulkintaan verrattuna päinvastaisesti. Menettelyssä pitäydytään tiukasti lain sanamuotoon, seikat, joita laki ei nimenomaisesti mainitse jätetään lain soveltamisalueen ulkopuolelle.²⁶ Jos esimerkiksi lakiin sisältyvä luettelo on tyhjentävä, on soveltuvin vaihtoehto vastakohtaisuuspäätely. Jos luettelo on esimerkinomainen, soveltuu tilanteeseen paremmin analoginen päätely.²⁷ Analogista ja vastakohtaisuuspäätelymenetelmää voidaan pitää toistensa vaihtoehtoina, valintaa ohjaavat oikeustapauksen luonne ja yleiset oikeusperiaatteet. Esimerkiksi vahingonkorvauskysymyksissä kohtuullisuusperiaate ohjaa analogisen tulkinnan valintaan, jolloin korvaus voidaan maksaa. Vastakohtaisuuspäätelymenetelmällä samassa tilanteessa korvausta ei voitaisi maksaa.²⁸

2.2.4 Komparatiivinen vertailu, (argumentum a fortiori)

Komparatiivinen vertailu on analogisen vertailun toinen muoto ja hyvin samankaltainen, mutta ei kuitenkaan täysin. Komparatiivisessa vertailussakin arvioidaan laissa mainitun seikan ja mainitsemattoman seikan välistä suhdetta, mutta erona analogiseen menetelmään on se, että komparatiivisessa menetelmässä tarkastellaan laissa mainittua ja mainitsematonta niiden vastaavuuden ja vertailun kannalta. Jos vastaavuus löytyy näiden tosiseikkojen välillä, voidaan lakia soveltaa ei vain laissa mainittuihin tapauksiin vaan myös muissa laissa mainitsemattomissa tilanteisissa. Komparatiivisia vertailuja on kahta eri tyyppiä, suuremmasta pienempään ja pienemmästä suurempaan. Suuremmasta pienempään tulkintapäätelmässä lähdetään siitä, että jos lakiteksti sallii jonkun teon A, sen on sallittava myös teko B, jos B on vaikutuksiltaan pienempi paha kuin A. Vastaavasti pienemmästä suurempaan -tulkinnassa käännetään tilanne toisin päin eli lähdetään siitä, että jos A on lain

²³ Aarnio 1989, ss. 246–247.

²⁴ Aarnio 1989, s. 247; Laakso, s. 347; Tuori 2013, s. 53; Hirvonen 2012, s. 141.

²⁵ Tuori 2013, s. 53; Määttä – Paso 2019, s. 33.

²⁶ Laakso 2012, s. 347; Tuori 2013, s. 53; Aarnio 1989, s. 247.

²⁷ Laakso 2012, ss. 342, 348–349.

²⁸ Laakso 2012, ss. 344–345.

tekstissä kielletty teko, niin B vaikutuksiltaan suurempana on myös lain mukaan kielletty²⁹. Komparatiivista vertailua käytettäessä on oikeudellisesti panostettava arviointiin mikä on vähemmän tai vastaavasti mikä on enemmän. Komparatiiviseen vertailuun kuuluu myös päättelymuoto argumentum a pari. Tällöin kyse on laissa mainitun ja siinä mainitsemattoman seikan täydellisestä yhtäläisyydestä. Esimerkiksi toimijalla on oikeus ja velvollisuus tiettyyn suoritukseen, sama oikeus ja velvollisuus koskee vastaavasti suoritusta, näiden kahden on oltava samansuuruisia. Miten osoittaa riittävästi mikä kulloinkin on suurempi tai pienempi voi olla ongelmallista, sillä vastaus on arvostuksen varainen ja siten vaikeasti tulkittava asia.³⁰

2.2.5 Laventava ja supistava tulkinta

(laaja, ekstensiivinen, laajentava/ suppea, restriktiivinen tulkinta)

Laventavassa tulkinnassa annetaan ilmaisulle lakitekstin normaalia merkitystä laajempi merkityssisältö eli lakitekstin mahdollista merkitystä laajennetaan normaalista merkityssisällöstä.³¹ Käytännössä rajanveto analogisen ja laventavan tulkinnan välille ei ole helppoa, sillä lain tekstin ilmaisut saavat merkityksensä sen tilanteen mukaan, missä niitä käytetään.³² Laventavaa tulkintaa voidaan analogisen tulkinnan tavoin kuvata lakitekstin merkitysalueen venyttämiseksi³³. Laventavan tulkinnan käyttö soveltuu tilanteisiin, joissa oikeusvarmuudella ei ole hallitsevaa merkitystä. Sen käyttö on perusteltua esimerkiksi sosiaalioikeudessa tilanteissa, joissa tulkitaan ja päätetään etuisuuksia koskevasta sääntelystä.³⁴ Koska analogisen ja laventavan tulkinnan välinen raja on epämääräinen, tulee se kysymykseen sellaisissa tapauksissa, joita koskee analogiakielto, jolloin tulee myös pidättyä laventavan tulkintamenetelmän käytöstä.³⁵

Myös supistavassa tulkinnassa on mahdollista poiketa lain sanamuotoon sidotusta tulkinnasta. Suppeassa tulkinnassa lain tekstille annetaan sen normaalia suppeampi merkityssisältö.³⁶ Täten supistavaa tulkintaa voi kuvata lakitekstin mahdollisten merkityssisältöjen leikkaamiseksi. Äärimmillään vietyinä supistavassa tulkinnassa sanallisen ilmaisun merkitystä rajataan numeraalisilla raja-arvoilla, esim. korkealuokkainen villatavara voidaan supistaa tarkoittamaan vain puhtaasta 100 % villasta

²⁹ Aarnio 1989, s. 257; Laakso 2012, ss. 350–351.

³⁰ Laakso, s.352.

³¹ Aarnio 1989, s. 258; Laakso 2012, 342, 349.

³² Aarnio 1989, s. 258.

³³ Aarnio 1989, s. 257.

³⁴ Laakso 2012, s. 343.

³⁵ Laakso 2012, s. 349.

³⁶ Aarnio 1989, s. 257; Laakso 2012, s. 342; Hirvonen 2012, s. 141.

tehtyä tuotetta, ei mitään muuta. Äärimmillen vietyä suppeasta tulkinnasta voidaan käyttää myös termiä redusoiva tulkinta.³⁷ Supistavaa tulkintaa käytetään yleensä sellaisissa tilanteissa, joissa asetetaan velvoitteita oikeussubjekteille. Tarkoitus on, että yksityisen oikeussubjektin asemaan ei puututa laajemmin, kuin mitä säädökset nimenomaan edellyttävät. Supistava tulkinta soveltuu niihin oikeuden aloihin, joilla jäsenetään sanktioita (rikosoikeus) tai velvoitteita (esim. vero-oikeus) tai pakkotoimien käyttöä (esim. poliisioikeus). Edellä mainitun soveltuvuuden taustalla on oikeusturvanäkökohdat – ei seuraamusta ilman lakiin tukeutuvaa perustetta.³⁸ Yleisesti lähtökohtana on vaatimus, että supistavaa tulkintaa käytetään poikkeussäännöksiä tulkittaessa. Niiden tekstiä on tulkittava ahtaasti. Eli joko tiukasti sanamuotoon sitoutuen tai supistavasti. Edellä mainittu lähtökohta lähtee siitä, että laaventava tulkinta poikkeussääntöjen tulkinnassa johtaisi siihen, että koko poikkeussäännön merkitys heikkenisi.³⁹

2.2.6 Semanttisten tulkintamenetelmien kritiikkiä.

Tiukasti lain kielelliseen ilmaisuun sidotun tulkinnan ongelma on se, että tällainen tulkinta voi jättää huomioimatta oikeusjärjestyksen perustavat arvot ja periaatteet⁴⁰. Moni oikeustieteilijä suhtautuu sanamuotoon, laaventavaan, supistavaan, analogiseen ja vastakohtaispäätelyyn kriittisesti. Edellä mainittujen tulkintamenetelmien katsotaan olevan enemmänkin tulkinnan tulosten jälkikäteisiä kuvauksia tai päämäärä, johon on päädytty erilaisten argumenttien perusteella ja muilla tulkintamenetelmillä.⁴¹ Edellä mainittu kritiikki painottaa muiden kuin semanttisten tulkintaperusteiden vahvaa merkitystä tulkinnan tekemisessä. Edellä mainituin perustein tässä tutkimuksessa lähdetään siitä, että sanamuotoon perustuvaa supistavaa ja laaventavaa tulkintaa tulee perustella muilla tulkintamenetelmillä. Analoginen sekä vastakohtaispäätely voidaan kuitenkin pitää vertailuun perustuvina tulkintamenetelminä.

2.3 Systemaattinen (oikeussysteeminen) tulkintaperuste

Lakien systematiikka voi auttaa ymmärtämään normia suhteessa sitä ympäröiviin oikeudenalan yleisiin oppeihin ja normeihin ja suhteessa oikeudenalan normikokonaisuuteen.⁴² Systemi asettaa

³⁷ Aarnio 1989, s. 257.

³⁸ Laakso 2012, s. 342.

³⁹ Laakso 2012, s. 343; Laakso 2012 – Määttä – Paso 2019, s. 31.

⁴⁰ Hirvonen 2012, s. 141.

⁴¹ Määttä – Paso 2018, s.33; Tuori 2013, s. 51; Laakso 2011, s. 353; Hirvonen 2012, s. 142; Kumpula – Määttä – Similä – Suvantola 2014, s. 101.

⁴² Aarnio 1989, s. 49; Siltala 2003, s. 337.

rajat tulkintavaihtoehtojen hahmottamiselle ja valinnalle. Tämä johdonmukaiseen systeemiin pyrkimys ilmenee lain rakenteesta. Säädökset järjestellään otsikoineen, lukuineen, pykäläineen ja momentteineen ja lainkohtineen systemaattiseksi kokonaisuudeksi, joka muodostaa lain sisälle sen kontekstin, jossa lain tekstiä tulee tarkastella.⁴³ Systemaattisen tulkinnan tarkastelun kohteena on oikeudellisen säädöksen suhde muihin saman lain, oikeudenalan ja tarvittaessa muidenkin oikeudenalojen kokonaisuuteen.⁴⁴ Systemaattisessa tulkinnassa yksittäistä säännöstä sovellettaessa voidaan ottaa huomioon muut vastaavat säännökset muissa laeissa. Jos toisissa laeissa samantyyppisestä tilanteesta on säädely hieman eri tavoin, on pyrittävä johdonmukaiseen ratkaisuun, vaikka tämä edellyttäisi jopa lain sanamuodonvastaista tulkintaa.⁴⁵ Systemaattisessa tulkinnassa sellainen tulkinta, joka ei sovellu oikeudenalan normikokonaisuuteen ja sen johdonmukaisuuteen, suljetaan tulkintavaihtoehtojen ulkopuolelle, jollei kyseisen vaihtoehdon hylkääminen johda oikeudellisesti kestävämpään tai muuten mahdollisempaan ja järjettömään ratkaisuun.⁴⁶

Systemaattinen tulkintamenetelmä edellyttää, että vaativammissa tilanteissa tulkitsija tuntee kokonaisuudessaan lain säädösympäristön. Ei riitä, että tulkitsija löytää ja tuntee yksittäisen tapausta koskevan säädöksen, vaan hänen on tunnettava myös muu asiaa koskeva lainsäädäntö, asian käsitteilyä säättävät prosessisäännöt, oikeudenalan yleiset opit, lainopin tulkinnat ja vastaavaa tilannetta koskevat ennakkoratkaisut.⁴⁷ Voidaan puhua systeemivaateesta, jolla tarkoitetaan vaatimusta tulkinnan sovittamisesta oikeuden kokonaisuuteen⁴⁸. Oikeusjärjestys ei kuitenkaan käytännössä ole eheä, johdonmukainen, ristiriidaton tai aukoton. Saman painoarvon omaavat lakinormit voivat olla ristiriidassa keskenään tai laki saattaa vaieta käsiteltävänä olevasta tilanteesta. Tulkinnassa voidaan joutua tulkitsemaan lakia luovasti vastoin lakia, *contra legem*.⁴⁹

⁴³ Laakso, s. 354.

⁴⁴ Siltala 2004, s. 451.

⁴⁵ Kumpula – Määttä – Similä – Suvantola 2014, s. 102

⁴⁶ Laakso 2012, s. 356–357.

⁴⁷ Hirvonen 2012, s. 142; Määttä – Paso, s. 36.

⁴⁸ Hirvonen 2012, s. 142.

⁴⁹ Aarnio 1898, ss. 169–171; Siltala 2003, s. 338.

2.4 Tavoitteelliset tulkintaperusteet

2.4.1 Historiallis-tavoitteellinen, (intentionaalinen, subjektiivinen tulkinta, historiallis-eksegeettinen) tulkinta

Historiallisessa tulkinnassa palataan lain valmisteluun ja lain säätäjään, lain taustalla olevaan normiauktoriteettiin. Laki on lainsäätäjän tietoisena toiminnan tuloksena syntynyt. Tavoitteellisen tulkinnan tavoitteena on löytää lainsäätäjän todellinen tarkoitus eli mitä lainsäätäjä tahtoi lailla saavuttaa.⁵⁰ Tätä tulkintamenetelmää voidaan kutsua myös subjektiiviseksi tulkinnaksi⁵¹. Historiallisessa tulkinnassa oikeuslähteenä ovat lain esityöt ja valmisteluasiakirjat, mutta lain tarkoitus voi ilmetä josta laista itsestään. Valmisteluasiakirjat eivät rajoitu lain esitöihin, vaan lähteissä on mukana perusselvityksiä, komiteamietintöjä, eduskunnan valiokuntien pöytäkirjoja ja mietintöjä sekä eduskunnan täysistuntojen keskustelupöytäkirjat⁵².

Tavoitteellinen laintulkintaperuste ei ole kuitenkaan ongelmatonta. Lain valmisteluaineisto voi olla kuitenkin aukollista, sillä niissä ei puututa lakitekstien yksittäisiin tulkintaongelmiin tai lain valmistelussa ei ole osattu ennakoida yhteiskunnan jatkuvaa muuttumista. Ongelmaksi voi ensinnäkin muodostua myös valmisteluaineiston kielellinen tulkinnanvaraisuus. Tulkitsija voi siis joutua tulkitsemaan jopa lain perusteiden tekstiä. Lisäksi on huomioitava, että lain valmistelutöitä ei virallisesti hyväksytä. Ongelmaksi voidaan katsoa myös se, että lain esityöt eivät ole vahvasti velvoittava oikeuslähte.⁵³ Eräs ongelma tavoitteellisessa tulkinnassa voi olla se, että jollekin säännöstölle saattaa olla löydettävissä useita toisistaan poikkeavia tavoitteita, ne voivat olla jopa ristiriitaisia.⁵⁴ Edellä mainittuun ongelmaan ratkaisua tulee hakea normien välisestä hierarkiasta: perustuslain etusija, korkeampi laki syrjäyttää alemman asteisen lain, erityislaki syrjäyttää yleislain ja myöhempi laki syrjäyttää aiemman lain.⁵⁵ Edellä olevista ongelmista huolimatta lainvalmisteluaineistolla on merkittävä asema tulkinnassa. Voidaan ajatella, että mitä tuoreempaa lain valmisteluaineisto on, sitä parempi on sen käyttöarvo lain tavoitteiden tulkinnassa.⁵⁶ Viimeaikaisessa lainsäädännössä on pyritty

⁵⁰ Tuori 2013, s. 54; Hirvonen 2012, s. 142; Laakso 2012, s. 237; Siltala 2003, s. 338; Siltala 2004, s. 451.

⁵¹ Aarnio 1989 s. 225; Määttä – Paso, s. 37.

⁵² Aarnio 1989 ss. 226; Tuori 2013, s. 54; Hirvonen, 2012 s. 143; Sillanpää 2003, s. 258; Kumpula – Määttä – Similä – Suvantola 2014, s. 103.

⁵³ Aarnio 1989, ss. 225–227.

⁵⁴ Laakso 2012, s. 359; Siltala 2003, s. 339–340.

⁵⁵ Tolonen 2003, ss. 107–108.

⁵⁶ Aarnio 1989, ss. 227–228; Laakso 2012, s. 362.

edellä mainittuja ongelmia välttämään sisällyttämällä lakiin lain tarkoitusta ja tavoitteita määrittäviä lainkohtia.⁵⁷

2.4.2 Teleologinen tulkinta (objektiivinen tulkinta, ratio legis -tulkinta)

Kuten yllä tuli jo ilmi, vastaan voi tulla tilanne, jossa lainsäätäjän tavoitteet jäävät niin epäselviksi, että niitä ei voida kaikissa tilanteissa todentaa. Tällöin turvaudutaan teleologiseen tulkintaan. Teleologisessa tulkinnassa arvioidaan tulkintavaihtoehtojen tosiasiallisia seuraamuksia ja valitaan vaihtoehtoista se, jonka voidaan katsoa parhaimmalla tavalla vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa edistävän lain oletettuja tavoitteita ja päämääriä. Teleologiseen tulkintaan voidaan päätyä, kun tulkitsija siis katsoo, että lain valmisteluaineistosta ei löydy vahvaa tulkinnallista pohjaa sille, mitä tavoitetta sääntelyllä haetaan ja tällöin tulkitsija luo oman ymmärryksensä pohjalta tavoitteen itse muita oikeuslähteitä käyttäen.⁵⁸ Teleologisessa tulkinnassa on siis kysymys pitkälti tulkitsijan itse järjelemästä lain rationaalisesta tarkoituksesta ja seuraamusharkinnasta ja ratkaisu perustellaan muilla lähteillä kuin lain valmisteluaineistolla.⁵⁹ Teleologisen tulkinnan tunnusmerkkejä on, että ratkaisua ei ole perusteltu lain tekstillä tai lain tavoitteita sisältävällä lain valmisteluaineistolla vaan muulla oikeuslähteellä ja tulkinnassa irtaudutaan lain sanamuodosta.⁶⁰ Edellä oleva kuva tuo-mioistuinten oikeutta kehittävää roolia lainsäätäjän kustannuksella.⁶¹ Aarnion mukaan objektiivisen hypoteettiseen laintarkoitukseen perustuvan tulkinnan oikeudellinen painoarvo perusteluna voi olla kyseenalainen, koska perustelu rakentuu muulle perusteluaineistolle kuin lain valmistelutöille, mutta toisaalta lainvalmistelun käyttöön liittyy se ongelma, että lainvalmisteluaineistoa ei hyväksytä virallisesti.⁶²

2.5 Muut tulkintamenetelmät ja tulkintatavat

2.5.1 Materiaaliset tulkintaperusteet

Hirvonen esittää muissa lähteissä esiintymättömän materiaaliset tulkintaperusteet, joihin hän sisällyttää arvoperusteisen ja teleologisen tulkinnan. Hirvosen mukaan materiaaliset tulkintaperusteet

⁵⁷ Laakso 2012, s. 359.

⁵⁸ Tuori 2013, s. 54; Laakso 2012, s. 358; Hirvonen 2012, s. 143; Aarnio 2006, ss. 44–45.

⁵⁹ Aarnio 1989, ss. 228–229; Laakso 2012, ss. 255–356; Siltala 2004, s. 452.

⁶⁰ Aarnio 1989, s. 228–229; Laakso 2012, ss. 357; Tuori 2013 s. 54.

⁶¹ Aarnio 1989, s. 19; Kumpula – Määttä – Similä – Suvantola 2014, s. 104

⁶² Aarnio 1989, ss. 227–228.

ovat sisällöllisiä, arvosidonnaisia ja/tai tavoitteellisia tulkintaperusteita. Tulkinnassa palataan myös normien arvotaustoihin, mutta samalla arvioidaan perus- ja ihmisoikeusmyönteinen lainoppi. Arvoperusteisessa tulkinnassa selvitetään säädöksen taustalla olevat arvot, kyseisen oikeudenalan yleisten periaatteiden ilmaiset arvot ja perusoikeudelliset, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen arvot ja lain tekstiä tulkitaan niin, että tulkinta vahvistaa edellä mainittuja arvoja. Tämän menetelmän perusajatus, on että kaikkea oikeudenmukaisuutta ei voida löytää lain tekstistä ja tämä lainsäädännön ulkopuolelle jäänyt osa oikeudesta on syytä ottaa tulkintaperusteeksi.⁶³ Arvoperusteellisen tulkinnan tavoitteena voidaan sanoa olevan Siltalan esittämä oikeuden totaaliherenssi.⁶⁴ Tiivistetynä sanoen Hirvonen painottaa arvoja sisältävien periaatteiden merkitystä tulkinnassa.

2.5.2 Perustuslakimyönteinen ja perusoikeusmyönteinen tulkinta

Perustuslain (PL) 22 §:n mukaan ” Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.” ja PL 106 ja 107 §:n mukaan ”Jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle.” ja ”jos asetuksen tai muun lakia alemman asteisen säädöksen säännös on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa, sitä ei saa soveltaa tuomioistuinmessä tai muussa viranomaisessa”. Perustuslainmukaisen laintulkinnan malli asettaa tulkitsijalle kaksi vaatimusta. Tulkintatilanteessa tulkitsija ei voi valita sellaisia tulkintavaihtoehtoja, jotka sinänsä olisivat lain sanamuodon mukaan mahdollisia, mutta jotka olisivat ristiriidassa perustuslain kanssa. Edellä mainitun lisäksi perustuslainmukainen laintulkinta edellyttää, että perustuslain kanssa sopuoinnussa olevista lain tulkintavaihtoehtoista tulee valita nimenomaan se, joka parhaiten vastaa perustuslain tarkoituksen toteuttamista. Euroopan ihmisoikeussopimuksen voimaansaatamisen yhteydessä perustuslakivaliokunta korosti, että tulkintatilanteissa on erilaisista muuten perusteltavissa olevista vaihtoehtoista pyrittävä omaksumaan sellainen, joka edistää ihmisoikeusmääräysten toteutumista eli on näin määriteltynä ihmisoikeusystävällinen.⁶⁵ Tulkitsijalle kynnys tulkita lain säännös perustuslain vastaiseksi on hyvin korkea, mutta jos lakia ei ole aikanaan käsitelty perustuslakivaliokunnassa, on tämä tulkinta perusteltua. Perustuslakimyönteinen tulkinta voi edellyttää lain sanamuodon laaventavaa tulkintaa.⁶⁶

⁶³ Hirvonen 2012, ss. 143–144.

⁶⁴ Siltala 2004, s. 452.

⁶⁵ Hallberg et al 2011, II luku: Perusoikeusmyönteinen tulkinta (päivitetty 13.11.2011)

⁶⁶ Määttä – Paso 2019, ss. 43–44.

2.5.3 Tuomioistuin ja viranomaiskäytännössä vakiintunut tulkinta

Kyseessä ei ole varsinaisesti tulkintamenetelmä, mutta voidaan sanoa, että lain tulkinnassa oikeudenalakohtaisella vakiintuneella käytännöllä voi olla ratkaiseva vaikutus tulkintavaihtoehdon valintaan. Tällä perustelulla tulkitsija voi perustella esimerkiksi lainsäätäjän tavoitteista poikkeavaa tulkintaa.⁶⁷ Edellä mainittu viittaa vahvasti jo aikaisemmin mainittuun analogiseen tapaustulkintaan. Vakiintuneeseen tulkintaan voidaan tukeutua vain, jos käsiteltävä tapaus on hyvin pitkälle samankaltainen kuin vakiintunut tulkinta. Vakiintuneen tulkintakäytännön voidaan sanoa olevan sidoksissa oikeusvarmuuteen, oikeuden päätöksen voi olettaa olevan ennakoitavissa aikaisempien päätösten perusteella.

2.6 EU-oikeuden tulkintavaikutus

Koska EU-oikeudella on käytännössä vahva asema kansallisessa oikeudessa, voidaankin puhua EU-oikeuden tulkintavaikutuksesta, jonka mukaan kansallisten säännösten tulkinnassa pyritään antamaan EU-oikeuden ja integraatiotavoitteiden mukainen merkityssisältö. EU-asetukset ovat suoraan sellaisenaan kansallista oikeutta velvoittavia, mutta direktiivien vaikutus tulkinnassa perustuu tulkintavaikutukseen. Vaikka direktiivi ei olekaan sellaisenaan suoraan sovellettava laiksi samaistettava normi, on sen tulkintavaikutuksella kansallisen oikeuden soveltamisessa tärkeä merkitys. Direktiivi määrittelee jäsenvaltiota velvoittavasti saavutettavan tuloksen. Direktiivin tulkintavaikutus tarkoittaa viranomaisen ja tuomioistuimen velvollisuutta tulkita kansallista lainsäädäntöä mahdollisimman pitkälle kyseessä olevan direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti direktiivillä tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kansallisen oikeusnormin tulkinnassa on valittava se tulkintavaihtoehto, joka mahdollisimman tehokkaasti toteuttaa tuon normin taustalla olevan direktiivin tavoitteen. Tavoite käy ilmi muun muassa direktiivin säännöksistä, johdanto-osan perustelukappaleista ja direktiivistä kokonaisuutena. Ympäristödirektiivien tulkintavaikutus tulee ajankohtaiseksi tuomioistuimissa yleensä sellaisessa tilanteessa, jossa direktiivin toimeenpanevan kansallisen lain säännöksen normaali tulkinta johtaisi lopputulokseen, joka ei vastaa direktiivin tarkoitusta.⁶⁸

⁶⁷ Siltala 2003, s. 331; Siltala 2004, s. 452.

⁶⁸ Jyränki – Husa 2015, ss.106–107; Hallberg et al 2011, III luku, Direktiivin tulkintavaikutus (päivitetty 6.11.2017); Tolonen 2003, ss. 111. 113–114; Siltala 2003, s. 261; Kokko 2017, s. 424.

2.7 Yleiset oikeusperiaatteet tulkinnassa

Kuten jo vastakohtaispäätelyn yhteydessä todettiin, oikeusperiaatteet voivat vaikuttaa tulkintavaihtoehdon valintaan.⁶⁹ Julkishallinnon periaatteista, jotka koskevat myös hallinto-oikeuksia, säädetään hallintolain 6 §:ssä: ”Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.” Edellä mainittu ote laista sisältää tarkemmin eriteltynä viisi erilaista periaatetta: yhdenvertaisuusperiaatteen, tarkoitussidonnaisuuden periaatteen, puolueettomuus(objektiivisuus)-periaatteen, suhteellisuusperiaatteen sekä luottamuksen suojaperiaatteen. Yhdenvertaisuusperiaatteella tarkoitetaan viranomaisen ja virkamiehen velvollisuutta kohdella hallinnon asiakkaita tasapuolisesti ja johdonmukaisesti. Tarkoitussidonnaisuuden periaate merkitsee, että viranomaisen voi käyttää toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan perusteltuihin tarkoituksiin ja kieltää samalla harkintavallan väärinkäytön. Puolueettomuusperiaate tarkoittaa, että viranomaisen toiminnan on oltava objektiivista ja riippumatonta. Suhteellisuusperiaatteen mukaan viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa laissa määriteltyyn päämäärään nähden. Luottamuksensuojaperiaate (oikeusvarmuusperiaate) edellyttää, että viranomaisen toimet suojaavat oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.⁷⁰ Oikeusperiaatteita on muitakin, tärkeimpinä mainittakoon perusoikeusperiaatteet. Ne kuuluvat tuomioistuimia velvoittaviin normeihin ja toimivat ratkaisunormina tilanteessa, jossa tilanteesta ei ole voimassa lainsäätelyä ja jo lähtökohtaisesti tuomioistuimen on sovellettava perusoikeusmyönteistä tulkintaa.⁷¹

Tulkinnassa käytetyt oikeusperiaatteet ovat argumentteja, joilla perustellaan valittua tulkintavaihtoehtoa. Niistä voidaan tässä yhteydessä käyttää termiä ratkaisuperiaatteet.⁷² Erilaiset oikeusperiaatteet voivat vaikuttaa voimakkaasti lain tulkitsijan tekemään tulkintavaihtoehdon valintaan.⁷³ Tulkintavaihtoehdon valintaan liittyvässä punninnassa arvioidaan oikeusperiaatteita ja tulkintamenetelmien tuottamia vaihtoehtoja suhteessa yhteiskunnallisiin arvoihin ja tavoitteisiin.⁷⁴ Esimerkiksi hallinto-oikeudellinen kohtuusperiaate voi oikeudellisissa ratkaisutilanteissa toimia tilanteesta riippuen. Joissakin ratkaisutilanteissa kohtuusperiaatetta voi lisäksi käyttää oikeuslähteenä, joka

⁶⁹ Laakso 2012, ss. 348–349.

⁷⁰ Mäenpää 2017, II. luku, Hallinnon oikeusperiaatteet.

⁷¹ Tuori 2007, s. 157.

⁷² Tuori 2007, s. 157.

⁷³ Siltala 2003, s. 377; Siltala 2004, s. 50; Tuori 2007, s. 157.

⁷⁴ Siltala 2004, s. 50.

perustelee tilanteessa sovellettavaa normia.⁷⁵ Oikeusperiaatteet lain tulkinta- ja ratkaisuvaiheessa eroavat oikeusnormeista siinä, että niitä ei sovelleta kuten sääntöjä, joita joko sovelletaan tai ei sovelleta. Oikeusperiaatteet ovat vahvasti tilannesidonnaisia, niiden ratkaisuarvo on määriteltävissä ainoastaan käsiteltävän oikeustapauksen oikeudellisesti merkittäviin tosiseikkoihin.⁷⁶ Hallinnon oikeusperiaatteilla on suuri merkitys tehdyn päätöksen lainmukaisuuden arviointiin. Jos oikeusperiaatteita ei ole huomioitu oikealla tavalla päätöstä tehtäessä, saatetaan päätyä tilanteeseen, jossa päätös on lainvastainen.⁷⁷ Oikeusperiaatteet voivat siis vahvasti ohjata tulkitsijaa varsinkin sellaisessa tilanteessa, jossa sovellettava laki on väljä ja tulkinnanvarainen.

2.8 Ympäristöoikeus tulkinnan kohteena

Ympäristöoikeuden kokonaisuus koostuu sen omista ja muihin säädöksiin sisältyvistä oikeussäännöistä ja oikeusperiaatteista. Edellä mainittujen tehtävänä on ohjata ympäristön tilaan vaikuttavia toimenpiteitä eli ympäristöoikeuden tehtävä on ympäristön suojeleminen. Tyypillinen piirre ympäristöoikeudelle on joustavien normien käyttäminen. Esimerkkinä ympäristölainsäädännön käyttämisestä ilmaisuista voidaan mainita kohtuuton rasitus, kaunis maisemakuva, luonnon arvojen merkittävä heikentyminen ja erityinen syy. Tällaisia normeja ja ilmaisuja tulkittaessa ja sovellettaessa ei yleensä voida tukeutua vain normaaleihin oikeuslähteisiin vaan myös soft law voi olla muita sovellettavia lakeja täydentävä oikeuslähde. Edellä mainituista syistä johtuen, ympäristöoikeuden normit saavat lopullisen merkityssisältönsä vasta viranomaisten ja tuomioistuinten päätöksenteon yhteydessä. Ympäristöoikeudessa kansainväliset valtiosopimukset ja eurooppaoikeudelliset oikeuslähteet saavat monia muita oikeudenaloja keskeisemmän merkityksen. Lisäksi ympäristöoikeudelle on tyypillistä, että säännökset ovat usein rinnakkaisia, päällekkäisiä ja ne täydentävät toisiaan. Tästä syystä on tärkeää, että vain yhden tilanteeseen soveltuvan lain käyttäminen ei ole riittävää, vaan sen rinnalla on usein otettava huomioon muiden lakien asettamat vaatimukset. Ympäristöoikeudessa reaaliargumenttien painoarvo mitataan tosiasiallisesti vasta tulkintatilanteessa ja täten niiden arvoa ei voi arvioida pelkästään niiden oikeuslähdeopillisen aseman perusteella.⁷⁸ Ympäristöoikeudelle on myös tyypillistä EU:n vahva vaikutus oikeudenalan lainsäädäntöön. Ympäristönsuojelulaista ja sen

⁷⁵ Tuori 2007, s. 151.

⁷⁶ Tuori 2013, ss. 58, 139–140, 152 ja 221; Hirvonen 2012, ss. 146–146; Määttä & Paso 2019, ss. 51–52; Silta 2003, s. 369 ja 378.

⁷⁷ Mäenpää 2017, II Luku: 6. oikeusperiaatteet hallintotoiminnassa ja V luku: 2.4. harkintavallan väärinkäyttö.

⁷⁸ Kumpula – Määttä – Similä – Suvantola 2014, ss. 4, 33, 96–99; Kokko 2017, ss. 414–415, 419–422.

ja sen valmisteluaineistosta löytyy viittaus yli 30 direktiiviin ja neljään EU-asetukseen.⁷⁹ Lisäksi ympäristöoikeudelle on tyypillistä monitieteellisyys ja tieteisiin liittyvät epävarmuustekijät.⁸⁰

Kuten jo tekstin sanamuodon mukaisen tulkinnan yhteydessä mainittiin, ympäristöoikeudelle on myös tyypillistä joustavat avoimet ilmaisut, arvostustermit, tekniset ja muut termit, määritelmät ja standardit.⁸¹ Ympäristöä ei oikeudellisessa päätöksenteossa voida käsitellä kokonaisuutena, vaan siitä rajataan oikeudellisin käsittein kuhunkin tilanteeseen soveltuviksi kokonaisuuksiksi. Moniin käsitteisiin liittyy aina lain säätämishetkellä vallinnutta ymmärrystä yhteiskunnasta ja sen arvoista. Monet ympäristöoikeuden käsitteet on määritelty säännöksissä, mutta esimerkiksi käsite jokamiehen oikeus on syntynyt eräänlaisen maantavan tuloksena. Kaikkia ympäristöoikeuden keskeisiä käsitteitä ei ole avattu ympäristölaeissa, vaan tulkitsijan on tunnettava ne osana ympäristöoikeuden systeemitason tulkintaa.⁸²

Ympäristöoikeudella on omana oikeuden alanaan omia oikeusperiaatteita, joita voidaan käyttää yleisten ja aiemmin mainittujen julkisen hallinnon oikeusperiaatteiden rinnalla tulkinta- tai ratkaisuperusteena.⁸³ Näitä ovat muuan muassa huolellisuusperiaate, varovaisuusperiaate, aiheuttamisperiaate, suojaperiaate, kestävän kehityksen periaate, täyden korvauksen periaate sekä EP-periaate ja BAT-periaatteet (Best environmental practice ja Best available technology)⁸⁴

Varovaisuus- ja huolellisuusperiaate mainitaan ympäristösuojelulain 20 §:ssä. Oikeuskirjallisuudessa nämä periaatteet ymmärretään ympäristön pilaantumista ehkäisevinä periaatteina, joilla on merkitystä sekä ympäristöluvan myöntämisen harkintaan liittyvinä kriteereinä sekä luvan varaisen toiminnan jälkivalvonnassa.⁸⁵ Oikeuskirjallisuus on määritellyt huolellisuusperiaatteen tarkoittavan, että tämä periaate edellyttää ennaltaehkäisyä ja haittojen minimoinnin ohella toiminnan harjoittamista siten, että toiminnassa otetaan jatkuvasti huomioon ympäristönsuojelu. Periaate velvoittaa toiminnanharjoittajaa seuraamaan käytettyjen teknisten menetelmien muutoksia ja menetelmien parantamismahdollisuuksia. Tähän periaatteeseen voi rinnastaa veloitteen käyttää kullakin toimialalla parasta mahdollista tekniikkaa (ns. BAT-periaate) ja ympäristön kannalta paras käytäntö (BEP-periaate). BEP-periaate edellyttää, että ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi käytetään

⁷⁹ YSL240 § jälkeen mainitut viittaukset ja esim. HE 257/2014 kohta 2.3.2.

⁸⁰ Kari Kuusiniemi – Ari Ekroos – Anne Kumpula – Pekka Vihervuori 2013, I luku: perusteet, ((päivitetty 30.4.2013; Kokko 2017, s. 20, 149; Ekroos et al 2017, s. 23.

⁸¹ Laakso 2012, ss. 330–332; Kokko 2017, ss. 69–70, 392.

⁸² Kokko 2017, ss. 69–70.

⁸³ Kokko 2017, s. 131.

⁸⁴ Kokko 2017, ss. 123, 138, 148, 152, 154, 160 ja 168

⁸⁵ Kokko 2017, s. 149.

tarkoituksenmukaisia ja kustannustehokkaita eri toimien yhdistelmiä, kuten esimerkiksi työmenetelmiä sekä raaka-aine- ja polttoainevalintoja.⁸⁶

Varovaisuusperiaatteen mukaan tiettyihin ympäristöä suojeleviin toimenpiteisiin ryhtymistä ei estä täyden tieteellisen varmuuden puuttuminen toimenpiteellä vältettävistä seurauksista. Varovaisuusperiaatteen katsotaan olevan osan kestäväen kehityksen strategiaa. Varovaisuusperiaatetta toteuttavat muun muassa ympäristölliset lupajärjestelmät sekä käännettyä todistustaakkaa tai todennäköisyysnäytön riittävyttä koskevat säännökset. Toisin sanonon mitä vaarallisemmasta seurauksesta epäillään olevan kysymys, sitä vähäisempää näyttöä rajoitusten tueksi voidaan edellyttää.⁸⁷ Edellä mainittujen huolellisuus- ja varovaisuusperiaatteiden voidaan katsoa liittyvän myös riskinhallintaan, jolloin ne edellyttävät muuan muassa jatkuvaa varautumista häiriö- tai onnettomuustilanteisiin.⁸⁸

Aiheuttamisperiaate edellyttää, että pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittaja vastaa vaikutuksien ennaltaehkäisystä ja ympäristöhaittojen poistamisesta tai rajoittamisesta mahdollisimman vähäiseksi.⁸⁹ Aiheuttamisperiaate ilmenee muun muassa Jätelain 20 §:stä, jonka mukaan jätteen alkuperäinen tuottaja taikka nykyinen tai aiempi jätteen haltija vastaa jätehuollon kustannuksista.⁹⁰ Suojaperiaatteella tarkoitetaan ympäristön laadusta lähtevää tarkastelutapaa. Esimerkiksi ympäristöllistä lupaa ei saa myöntää niin, että vaikutukset kohdealueella ylittäisivät tietyn kynnyksen eli väestölle aiheutuisi terveydellistä haittaa tai ekosysteemin kriittinen kuormitus ylittyisi. Suojaperiaatteen mukaista tasoa täsmennetään usein ympäristön laatua koskevin raja-arvoihin⁹¹.

Täyden korvauksen periaate viittaa perustuslakiin. Perustuslain 15.2 §:n mukaan pakkolunastuksesta säättäminen tavallisella lailla edellyttää täyden korvauksen maksamista.⁹² Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan ihmiskunnan nykyisten perustarpeiden tyydyttämistä niin, että tulevat sukupolvet eivät jäisi ilman vastaavaa mahdollisuutta. Kysymys on tavallaan tulevien sukupolvien perusoikeudesta.

⁸⁶ Ekroos et al 2017, ss. 548–549; Kuusniemi et al 2013, VII luku: I luku: BAT; Kokko 2017, s.152.

⁸⁷ Kuusniemi et al 2013, I luku, ympäristöoikeuden periaatteista, I luku: varovaisuusperiaate (päivitetty 30.4.2013); Kokko 2017, ss. 147–149.

⁸⁸ Ekroos et al 2012, s. 588.

⁸⁹ Kuusniemi et al 2013, I luku: aiheuttamisperiaate (päivitetty 30.4.2013); Ekroos et al 2012, ss. 23, 157; Kokko 2017, s. 158–159

⁹⁰ Ekroos et al 2012, s. 159.

⁹¹ Kuusniemi et al 2013, I luku: suojaperiaate (päivitetty 30.4.2013); Kokko 2017, s. 153.

⁹² Kuusniemi et al 2013, I luku: Täyden korvauksen periaate (päiv30.4.2013); Ekroos et al 2012, s. 168.

Kestävä kehitys on kuvattavissa myös koko oikeusjärjestystä koskevaksi ylimmänasteiseksi arvopäämääräksi ja se on käytännössä yksi KHO:n päätöksentekoa ohjaava periaate.⁹³ Luonnonsuojelulaissa kestävä kehitys periaate on kirjattu LSL 1 §:n tavoitteisiin. Ympäristöoikeuden periaatteiden rooli tai asema ei ole pysyvä. Ympäristösuojelulaki vuodelta 2000 määrittää yleisiksi periaatteiksi ennaltaehkäisyn ja haittojen minimoinnin periaatteen, varovaisuus- ja huolellisuusperiaatteen, parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaatteen, ympäristön kannalta parhaan käytännön periaatteen ja aiheuttamisperiaatteen. Nykyisessä ympäristösuojelulaissa ennalta ehkäisyn periaate on osa lain tarkoitusta ja BAT-periaate on muotoutunut osaksi 6 luvun lupaharkinnan arviointikriteerejä.⁹⁴

2.9 Johtopäätöksiä

Tutkielman ensimmäiseen tutkimuskysymykseen viitaten voidaan vastata, että lain tulkitsijoille on tarjolla monipuolinen määrä erilaisia tulkintamenetelmiä, joiden avulla voi olettaa löytyvän keinot oikeudellisesti ongelmallisen tapauksen ratkaisun löytymiseen. Laventavan ja supistavan tulkinnan asema tulkintamenetelmänä on kuitenkin varsin kyseenalainen. Tutkimus toi myös esille, että tieto tulkintamenetelmistä ja niiden ominaisuuksista sekä soveltamismahdollisuuksista on oikeuskirjallisuudessa varsin sirpaloitunutta. Kokonaiskuva pitää koota useista eri lähteistä, vain yhtä tai kahta lähdettä käyttäen ei kokonaiskuva synny. Vaikka tulkintamenetelmistä käytettävät nimikkeet vaihtelevat varsin paljon, on niiden asiasisältö kuitenkin varsin yhtenäinen.

Tulkintamenetelmien lisäksi tulkitsijan tulee tuntea hyvin ja laajasti aihetta koskeva lainsäädäntö. Lisäksi tulkitsijan on tiedettävä miten oikeusnormit ovat sidoksissa toisiinsa, miten kukin kyseessä oleva lain teksti liittyy suurempaan systemaattiseen kokonaisuuteen ja mikä on lain tavoite ja tarkoitus. Tulkintamenetelmien voidaan katsoa olevan systemaattinen tapa ”voittaa” lain tulkinnanvaraisuus. Mutta tulkintamenetelmien hallinta ja lain tuntemus eivät vielä riitä. Lisäksi tulkitsijan on otettava huomioon tulkintavaihtoehtoja valitessaan oikeusperiaatteiden vahva vaikutus. Lisäksi tulkintaan vaikuttavat vahvasti kunkin oikeudenalan erityisominaisuudet ja sen yleiset opit.

Ongelmalliseksi voidaan katsoa se, että miten laajasti eri tulkintamenetelmiä tulee käyttää, jäänee paljon tulkitsijan omaan harkintaan. Näiden kahden edellä mainitun tekijän, tiedon sirpaloituneisuuden ja tulkintamenetelmien käytön ohjauksen vähäisyyden voidaan katsoa olevan mahdollisesti lain

⁹³ Kuusniemi et al 2013, I luku: kestävä kehitys ja I luku läpäisyperiaate (päivitetty 30.4.2013); Ekroos et al 2012, s. 404; Kokko 2017, ss. 138–140.

⁹⁴ Vrt. YSL (kumottu) 86/2000, 4 § ja YSL 27.6.2014/527, 1 § 53 §.

tulkinnan osaamista koskeva oikeusjärjestelmällinen heikkous, jolla voi olla negatiivista vaikutusta oikeusjärjestelmän toimivuuteen.

KHO 2015:3 ja tulkinta

3.1 Oikeustapauksen taustaa

Alholmens Kraft Ab:n (valittaja) turvetuotantoalueella oli alkanut vuonna 2007 ja yhtiön tuotanto-suunnitelmassa oli hankealueella olevalle kalasääsken pesälle varattu 65 metrin suoja-alue kolmeen suuntaan, mutta se oli saanut luvan turpeen nostoon vain sille osalle aluetta, joka sijaitti kauempana, lähimmillään 400 metrin päässä kalasääsken pesästä. Yhtiö oli valittanut päätöksestä hallinto-oikeuteen, joka kumosi päätöksen vuonna 2009 ja palautti asian uudelleen ympäristölupavirastoon koskien luvan ulkopuolelle jätettyä aluetta. Etelä-Suomen aluehallintovirasto myönsi vuonna 2012 yhtiölle ympäristöluvan turvetuotantoon myös kalasääsken pesää koskevalle alueelle, lupaan ei sisällynyt lupamääräyksiä suojata kalasääskeä tai sen pesäpuuta. Asiasta valitettiin hallinto-oikeuteen.

Lupakäsittelyn eri vaiheissa oli annettu useita eri selvityksiä. Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piiri ry ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue ovat valituksissaan Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätöksestä vedonneet siihen, että ympäristöluvan myöntämisen seurauksena aiheutuisi LSL 39 §:ssä tarkoitetun häirintäkiellon vastaisia seurauksia. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen valituksessa tuodaan esiin, että luonnontieteellisen keskusmuseon rengastustoimiston suositusten mukaan kalasääsken pesäpuun ympärille tulisi jättää 500–800 metrin suojavyöhyke ja Metsähallituksen petolintuvastaava suosittelee kalasääsken pesään jätettäväksi 1,1 kilometrin suojavyöhyke turpeenottoalueisiin. Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjanmaan piiri ry:n valituksessa tuotiin esiin, että Luonnontieteellisen keskusmuseon rengastustoimiston asiantuntijoiden mukaan kalasääskellä tulisi olla pesintäaikana suojaetäisyytenä 1,1 kilometriä häiriintymätöntä aluetta. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen antaman selityksen mukaan useissa dokumentoiduissa tapauksissa kalasääsken pesä on hylätty heti turpeenoston alettua ja todennäköisin syy tähän on ollut, että turpeennosto häiritsee pesivää paria. Jos pesää ei ole hylätty heti, turpeennostoalueen läheisyys aiheuttaa aina pesän hylkäämisen ennemmin tai myöhemmin. Se, että turpeenoston alkaessa alueella pesivä pari tottuu toimintaan ei merkitse sitä, että muut parit ottavat käyttöön pesän myöhemmin. ELY-keskuksen mukaan yhtiön esittämät lupamääräykset eivät ole riittäviä, sillä ne eivät riittäisi estämään pesinnän epäonnistumista. ELY-keskus toi esille varovaisuusperiaatteen velvoitteen, joka ei toteutuisi esitetyillä lupamääräyksillä.

Luvan hakijan vastineessa tuotiin esiin, että ELY-keskus ei ollut ottanut selityksessään huomioon sille toimitettua Sääksisäätiön muistiota, jonka mukaan useissa hankkeissa oli havaittu päinvastoin

eli turvetuotanto ei ollut häirinnyt kalasääsken pesintää ja pesintärauhan turvaaminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa ja 200 metrin suojavyöhyke yhdessä muiden lupamääräysten kanssa olisi riittävä suojelukeino. Muistiossa todetaan muun muassa sääksen olevan erittäin pesäpaikkauskollinen laji. Se voi hyödyntää kerran valitsemaansa pesäpaikkaa jopa vuosikymmeniä edellyttäen, että pesä pysyy puussa ja pesän lähiympäristö lajille suotuisana. Muistiossa todetaan lisäksi, että sääksille suotuisan pesimärauhan turvaaminen on määriteltävä paikallisten maasto-olosuhteiden ja maaston peitteisyyden perusteella ja joka tilanteeseen soveltuvaa metrimäärää suojavyöhykkeen minimiarvolle on äärimmäisen vaikeaa tai mahdotonta määrittää. Suoja-alueeksi voi joissakin tapauksissa riittää 100 metriä, mutta avoimessa maastossa suojavyöhyke on laajennettava vähintään noin 500 metriin. Edelleen muistiossa todetaan, että pesäpuun kasvaessa pehmeällä suopohjalla ja sen ympärillä kasvaessa tavanomainen rämemännikkö on suojavyöhykkeen jättämisen vaikutus hyvin lyhytaikainen suon kuivattamisen seurauksena. Suon kuivuessa suojavyöhykkeen puiden pituuskasvu aktivoituu nopeasti ja yleensä jo parissa vuodessa lähipuiden latvat kasvavat pesää korkeammalle, mikä johtaa siihen, että pesä ei enää kelpaa sääkselle. Lisäksi on huomioitava sääksien yksilökohtaisen sietokyvyn suuri vaihtelevuus. Kaiken edellä mainitun perusteella pesän ja rakennuskohteen välisen suojaetäisyyden suuruutta on äärimmäisen vaikeata määrittää. Edellä olevat selvitykset kuvaavat ympäristöoikeudelle tyypillistä monitieteellisyttä ja sitä, että luontoa koskevan faktaperusteen, tässä tapauksessa lintutieteellisen lintujen häiriöalttiuden, määrittäminen ei ole helppoa. Tieteelliset näkemykset vaihtelivat tässä tapauksessa alle sadasta metristä yli kilometriin. Juuri tällaisessa tilanteessa on ratkaisua tehtäessä usein turvaututtava varovaisuusperiaatteeseen.

3.2 Käsittely hallinto-oikeudessa ja valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Hallinto-oikeus (HO) kumosi Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätöksen ja hylkäsi yhtiön ympäristölupahakemuksen koskien turvetuotantoa kalasääsken pesäalueella. Päätöstään hallinto-oikeus (HO) perusteli sillä, että lupa-asioissa on noudatettava ympäristösuojelulain (YSL) 41 § 3 mukaisesti niitä normeja, joita luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään ja LSL:n 38 § 1 momentin mukaan saman lain 6. luvun soveltamisalaan kuuluvat linnut ja nisäkkäät ovat rauhoitettuja. HO totesi, että luonnonsuojelulain 39 § 1 momentin 3 kohdan mukaan rauhoitettujen nisäkäs- ja lintuyksilöiden tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänkierron kannalta tärkeillä paikoilla on kielletty. Lisäksi hallinto-oikeus totesi, että kalasääksi on luonnonsuojeluasetuksen mukaan LSL 39 § 2 momentin mukainen suuri petolintu, jonka säännöllisessä käytössä ja selvästi nähtävissä oleva pesäpuu on rauhoitettu. Oikeudellisessa arvioinnissaan hallinto-oikeus toi esiin sen, että em. kansallisen

lainsäädännön säädösten lisäksi kalasääski on lintudirektiivin liitteessä I tarkoitettu lintulaji ja siten sen suojelua koskevat myös lintudirektiivin 4 artiklan 4 kohdan tavoitteet, joiden mukaan suojelualueiden ulkopuolella on pyrittävä estämään elinympäristöjen pilaantuminen ja huonontuminen. HO katsoi, ettei yhtiön suunnittelema 65 metrin suoja-alue ei ole riittävä, vaan sitä olisi laajennettava vähintään 500 metrin suojavyöhykkeeksi. Suoja-alueen minimivaatimusta HO perusteli luonnontieteen museon rengastustoimiston suosituksella, jonka mukaan suoja-alue on 500–800 metriä. Käytössä olleen aineiston perusteella hallinto-oikeus ei perustellut tai tuonut muuten esiin käyttämiään tulkintamenetelmiä.

Yhtiö teki hallinto-oikeuden päätöksestä valituksen KHO:een. Valituksessa vaadittiin HO:n päätöksen kumoamista ja että Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätös saatetaan voimaan tai toissijaisesti hallinto-oikeuden päätös kumotaan ja Etelä-Suomen AVI:n päätöksen lupamääräyksiä on muutettava kalasääsken mahdollisen häiriintymisen ehkäisemiseksi ja asiassa on järjestettävä katselmus. Valittajan mukaan lupahakemus myönnettävissä rajattuna joko valittajan esittämillä lupamääräyksillä tai KHO:n määräämillä pesinnän suojelua koskevilla lupamääräyksillä.

Valittajan tulkinnan mukaan lintudirektiiviä ei voi suoraan soveltaa kansallisessa luonnonsuojelulainsäädännössä eikä ympäristölupaa käsiteltäessä ja että lupahakemusta koskeva alue ei ole Natura-alue eikä siis sellainen kalasääsken suojelualue, joka tulisi muodostaa erityiseksi suojelualueeksi. Valittajan mukaan lintudirektiivin 4 artiklan 4 kohdan ensimmäinen lause (”Jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuilla suojelualueilla elinympäristöjen pilaantumisen tai huonontumisen sekä lintuihin vaikuttavien häiriöiden estämiseksi, jos häiriöt vaikuttaisivat merkittävästi tämän artiklan tavoitteisiin”) ei siten koske nyt kysymyksessä olevaa tilannetta, eikä ole merkitystä ympäristölupaharkinnassa, koska kalasääsken alhainen suojelustatus (ei uhanalainen eikä vaarantunut, vaikkakin silmälläpidon alainen laji) ei anna perustetta suojella kalasääsken elinympäristöä, koska lintudirektiivin tavoitteet eivät vaarantuisi samalla tavalla kuin ylemmän suojelustatuksen omaavien lajien kohdalla tapahtuisi.

Valittajan tulkinnan mukaan LSL:n 39 § on lain esitöissä tarkoitettu muotoiltavaksi siten, että se täyttää luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan a-c alakohdan vaatimukset ja suojelun lähtökohtana olisi siten yksilökohtainen lajisuojelu eikä jonkin alueen laajempi suojelu.⁹⁵ Lisäksi valittaja toi

⁹⁵ Luontodirektiivi 12 artikla: a-kohta kieltää yksilön tahallisen tappamisen ja pyydystämisen, b-kohta kieltää kuitenkin lajien tahallisen häirinnän erityisesti niiden lisääntymis-, jälkeläistenhoito-, talvehtimis- ja muuttoaikana.

esiin, että LSL 39 § ei estä alueen käyttämistä LSL:n 48 §:n nojalla maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan eikä rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämistä. Edellä mainitun lisäksi rauhoitussäännöksistä poikkeaminen on mahdollista LSL:n 48 §:n ja 49 §:n nojalla, jos edellytykset täyttyvät.

Lisäksi valittaja katsoi, että suoja-alue-suositukset ovat korkeintaan suuntaa antavia, mutta ei normatiivisia. Suositukset eivät ole yhteneviä, eivätkä ota huomioon paikallisia olosuhteita ja kyseistä tilannetta tai lintujen yksilökohtaisia eroja eivätkä ne anna mahdollisuutta määritellä suoja-alueen koon tarpeen vaihtelevuutta linnun pesintäkauden aikana. Valittajan mukaan suoja-aluevaatimusta tulisi säädellä linnun eri pesintävaiheiden mukaan ja valittaja esittikin erilaisia pesintäajankohtaan sidottuja lupamääräyksiä, joiden mukaan suoja-alue olisi pesintäaikana vähintään 200 metriä. Valittaja näki HO:n määräämän 500 metrin suoja-alueen ylimitoitetuksi vedoten valittajan tietoon, jonka mukaan esimerkiksi ankarammin suojelulle merikotkallekin määrätään vain 300 metrin suoja-alue.

3.3 KHO 2015:3:n oikeudelliset lähtökohdat

KHO esitteli päätösasiakirjassa lintudirektiivin tapausta koskevat kohdat sekä luontodirektiivin osalta sen, miten luontodirektiivi oli vaikuttanut tapausta koskeviin säädöksiin. Edellä oleva loi pohjaa EU-oikeuden mahdolliselle tulkintavaikutukselle. KHO toi päätösasiakirjaan myös kaikki ne kansalliset säädökset ja lainkohdat, jotka se katsoi olevan tarpeen ratkaisun löytämiselle. Näitä olivat hallinto-oikeuden käsittelyn aikana voimassa olleen YSL (86/2000) 41 §, LSL 5a §, LSL 39 §:n 1 momentin 3 kohta, 39 §:n 2 momentti, LSL 47 §:n 1 momentti, LSL 47 §:n 2 momentti, LSL 47 §:n 3 momentti, LSL 47 §:n 5 momentti ja LSL 48 §:n 1 momentti, sekä luonnonsuojeluasetuksen 19 §. Viimeksi mainittu määrittelee suuren petolinnun legaalimerkityksen. Edellä mainittujen lakitekstien voidaan katsoa muodostaneen sen normikokonaisuuden, jonka sisällä erilaisia tulkintavaihtoehtoja haettiin. Edellä mainitun aineiston perusteella KHO totesi, kuten valittajakin, että kalasääski ei ole LSL:n 47 §:ssä tarkoitettu erityisesti suojeltava eikä uhanalainen laji. KHO kuitenkin painotti, että kalasääski on lintudirektiivin liitteessä I mainittu laji ja lintudirektiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan mainitun direktiivin liitteessä I mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella.

KHO totesi, että eliölajien suojelua koskevat säännökset kohdistuvat osin lajityksilöiden suojelemissaan tahallisuudesta tappamiselta ja häirinnältä (LSL 39 §) ja osin ne kohdistuvat lajien esiintymispaikkojen suojeluun. Edellä mainituista se mainitsi LSL:n 47 §:n säännökset erityisesti suojeltavien lajien tai niin sanottujen ympäristövastuudirektiivilajien esiintymispaikkojen suojelusta sekä LSL:n

49 §:n säännökset niin sanottujen luontodirektiivilajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelemisesta. KHO:n päätösasiakirjaan sisällyttämän lain valmisteluaineisto KHO toi esiin, että ympäristödirektiivillä määritellään suojeltaviksi ja direktiivin soveltamisalaan kuuluviksi lintudirektiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen ja direktiivin liitteessä I mainittujen lajien sekä luontodirektiivin liitteessä II mainittujen lajien elinympäristöt siitä riippumatta, sijaitsevatko ne Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella tai verkoston ulkopuolella. Se, että suojeltavan kohteen sijainti ei vaikuta tavoiteltuun suojelun tasoon oli syynä siihen, että LSL 47 §:ään ehdotettiin tämän vuoksi lisättäväksi uusi 5 momentti, joka sisältäisi kiellon hävittää tai heikentää lain 5 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen lajien suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittäviä esiintymispaikkoja. Lainvalmisteluaineiston mukaan kielto olisi tarpeen Natura 2000 -verkoston ulkopuolisilla alueilla oleville esiintymille, joille kohdistuva luontovahinko olisi ympäristövastuudirektiivin mukaan ehkäistävä tai korjattava. Kyseisen esiintymän tulisi olla lajin kannalta sellainen, että siihen kohdistuessaan vahingolla olisi todennäköisesti merkittäviä haitallisia vaikutuksia lajin suotuisan suojelun tason saavuttamisen tai ylläpitämisen kannalta. KHO:n päätösasiakirjaan tuodulla lain valmisteluaineistolla KHO kumosi valittajan tulkinnan siitä, että lintudirektiivi ei velvoita kalasääsken suojeluun luonnonsuojelualueiden ulkopuolella. KHO:n tekemä kalasääsken suojelullista asemaa kuvaava lainsäädäntöön perustuva päättelypolku painottaa tulkinnan tekijältä vaadittavaa hyvää lain kokonaisvaltaista tuntemusta ja lain systemaattisen tulkinnan etuja. KHO:n päätelyssä otettiin huomioon kaikki tapaukseen sovellettavat säännöt ja niiden välinen systemaattinen yhteys. Edellä mainittuun päättelyketjuun ei olisi päästy, jos lain tekstiä ei olisi luettu sidottuna kontekstiinsa ja lain systemaattisuuteen. Tulkitsijan ei tule tarkastella vain yhtä lain pykälää, vaan, kuten tässä tapauksessa, koko luonnonsuojelulain kontekstissa ja laajentamalla tarkastelu lain taustalla oleviin direktiiveihin. Toisaalta edellä mainittu päättelyketju ei tuonut ratkaisua siihen, oliko hallinto-oikeuden ratkaisu soveltaa LSL 39 §:n säännöksiä oikea eli voitiinko 39 §:n perusteella perustaa suoja-alue pesän ympärille suoja-alue. Tämän vuoksi KHO katsoi, että tulkinnalla on haettava vastaus siihen, onko YSL 41 §:n 3 momentin ja LSL 39 §:n säännöksiä tulkittava yhdessä niin, että kyseessä olevan kalasääsken pesän ympärille määrättävä sen kokoinen suoja-alue, että turvetuotantoa varten haettu ympäristölupa on hylättävä Vaasan hallinto-oikeuden ratkaisun mukaisesti. KHO totesi, että asiaa arvioitaessa on otettava huomioon kuitenkin Suomen perustuslain (PL) 15 §:n 1 momentin säännös omaisuuden suojasta, mutta toisaalta myös perustuslain 20 §:n säännökset ympäristöperusoikeuksista.

KHO löysi tilanteeseen kolme mahdollista ratkaisua. 1) suojelualan perustaminen, 2) LSL 47 §:n 3 ja 5 momentissa tarkoitettun rajauspäätöksen tekeminen tai 3) LSL 39 §:n 1 momentin 3 kohdan

laventava tulkitseminen siten, että tahallisen häirinnän ymmärretään tarkoittavan myös tuotannollista toimintaa. Ensimmäinen vaihtoehto ei kuulu KHO:n päätäntävaltaan, toisen vaihtoehdon mukaista rajauspäättöstä ei ollut tehty, joten KHO:n oli päätettävä, oliko perusteita päätyä laventavaan tulkintaan. Kuten jo I luvussa tuli ilmi, laventavaa (ja supistavaa) tulkintaa ei voi riidattomasti luokitella varsinaiseksi tulkintamenetelmäksi, vaan kuvaukseksi tulkinnan tuloksesta ja päämäärästä, joka täytyy perustella muilla tulkintamenetelmillä.

3.4 Korkeimman hallinto-oikeuden päätös ja siihen johtaneet tulkinnat

3.4.1 KHO:n päätös

Korkein hallinto-oikeus päätyi ratkaisuun, jonka mukaan LSL 39 §:n 2 momentin tarkoituksen saavuttamiseksi mainitun pykälän 1 momentin 3 kohtaa (kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsäntien kannalta tärkeillä paikoilla) oli perusteltua tulkita niin, että viimeksi mainitussa kohdassa tarkoitettu kieltä koski myös tuotannollisen toiminnan harjoittamista. KHO:n mukaan teollisessa mittakaavassa harjoitettu turvetuotanto ei myöskään ole LSL:n 48 §:n 1 momentin poikkeussäännöksessä tarkoitettua alueen käyttämistä maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan, joka olisi sallittua 39 §:n estämättä. Päätös syntyi äänestystuloksena äänin 3–2.

KHO:n päätöksessä laventava tulkinta mainitaan ratkaisuvaihtoehtona. Edellä mainittu antaa aiheen olettaa laventavan tulkinnan olevan enemmän muiden tulkintamenetelmien perusteella syntyneitä päätöksiä kuvaileva käsite kuin siis varsinainen tulkintamenetelmä. Sama koskee KHO:n tekemää LSL:n 48 §:n 1 momentin supistava tulkinta. Päätös oli äänestystulos, joka ilmentää, muutkin tulkintavaihtoehdot olivat olleet vahvassa asemassa päätöstä tehtäessä. Edellä mainittu kuvaa, sitä miten tulkinnanvarainen laki voi olla.

3.4.2 Semanttiset tulkinnat KHO 2015:3-päätöksessä

KHO:n päätösasiakirjasta löytyy useista selvästi esitettyjä tulkintamenetelmiä. Määritellessään lain tekstin sanamuodon merkitystä KHO käytti LSL:n valmisteluaineistoa eli lain pykäläkohtaisia perusteluja ja esitteli ne myös päätösasiakirjassaan. KHO tarkisti sen tulkinnan oikeellisuuden lain valmisteluaineistosta ja totesi, että LSL 39 §:n sanamuodon ”tahallinen häiritseminen” merkitys ei valmistelumateriaalin perusteella muuttunut. KHO totesi, että tahallisena vahingoittamisena ei ole tarkoitettu tuotantotoimintaa sen seurauksista riippumatta, vaan sillä tarkoitetaan selvästi

nimenomaan tarkoituksellista hävittämistä tai vahingoittamista. KHO totesi, että koska ympäristöluvan hakijan tavoitteena ei selvästi ole pesän tarkoituksellinen hävittäminen tai vahingoittaminen, olisi mahdollista päätyä luvan myöntämiseen. Myös eriävä mielipide päätyi samaan tulkintaan. Eriävä mielipide katsoi, että elinkeino- tai muun toiminnan sivuvaikutuksena syntyviä häiriöitä, joita ei tavoitella, ei voida pitää tahallisenä häirintänä ja lain tekstin luonnolliseen merkitykseen sitoutuva tulkinta olisi tässä tapauksessa peruste ympäristöluvan myöntämiselle. Kuten jo aikaisemmin on tuotu esille, tässä ilmenee merkittävä rikosoikeuden ja ympäristöoikeuden tulkinnallinen ero, rikosoikeudessa tahallisuus määritellään lain luonnollisesta merkityksestä poiketen.

KHO päätyi kuitenkin laaventavaan tulkintaan, jonka se toi selvästi ilmi. KHO lavensi lain sanamuodon merkitystä, kun se totesi, että oli perusteltua tulkita niin, että tahallisen häirinnän kielto koski myös tuotannollisen toiminnan harjoittamista. KHO perusteli päätöstään sillä, että ”Pesäpuun suojeleminen on edellä esitettyyn nähden mielekäästä vain sillä edellytyksellä, että puu on käyttökelpoinen tuohon tarkoitukseen --- säännös voi täyttää tarkoituksensa vain sillä edellytyksellä, että pesintärauhaa häiritsevät tekijät voidaan riittävästi ehkäistä muita säännöksiä soveltamalla.” KHO oli jo todennut, että tilanteeseen oli olemassa kolme mahdollista ratkaisua. 1) suojelualan perustaminen, 2) LSL 47 §:n 3 ja 5 momentissa tarkoitettujen rajauspäätöksen tekeminen tai 3) LSL 39 §:n 1 momentin 3 kohdan laaventava tulkitseminen siten, että tahallisen häirinnän ymmärretään tarkoittavan myös tuotannollista toimintaa. Kuten jo aikaisemmin todettiin, edellä oleva laaventava tulkinta kuvaa sitä johtopäätöstä, johon oli päädytty.

KHO tarkensi LSL 48 §:n merkityssisältöä tekemällä lain sanamuotoon tiukasti sitoutuvan tulkinnan tai lain sanamuotoa supistavan tulkinnan. Kyseinen 48 § mahdollistaa poikkeuksen 39 §, 42 § ja 47 § säännöksistä. 48 §:n mukaan 39 § ja 42 §:stä voidaan poiketa, jos kyseessä on alueen käyttäminen maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan tai rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukainen käyttö. KHO tarkensi lakitekstin merkitystä siten, että teollisessa mittakaavassa harjoitettu turvetuotanto ei ole LSL:n 48 §:n 1 momentin poikkeussäännöksessä tarkoitettua alueen käyttämistä maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan, joka olisi sallittua 39 §:n estämättä. KHO:n tulkinta tarkoittaa käytännössä kieltoa käyttää kyseisen lain tekstin laaventavaa tulkintaa. Mahdollisesti KHO halusi tällä tarkalla rajauksella estää myös analogisen tulkinnan maa- ja metsätalouden ja turpeenoston välille. Toisaalta yhtäläisyyttä kuvaavan :n löytäminen voi osoittautua vaativaksi. Metsätyöt voi kohtuullisin kustannuksin tehdä pesintäajan ulkopuolella ja alueen viljelyskäyttökään ei käytännössä ole jokapäiväistä, vaan vain ajoittaista, kun taas turpeenoston voi olettaa olevan pesintäaikana varsin intensiivistä ja jatkuvaa häiriötä aiheuttavaa toimintaa. KHO:n päätöksen sanamuodosta on

huomattava, että vaikka teollisessa mittakaavassa harjoitettu turvetuotanto kiellettiin, KHO:n käyttämä sanamuoto ”teollisessa mittakaavassa” antaa mahdollisuuden tulkita päätöstä siten, että KHO:n päätös ei kieltänyt turpeen nostoa kotitarveottona.

KHO:n päätöksestä eriävä mielipide päätyi analogisella tulkinnalla valittajan perustelujen kannalle. Valittaja oli tuonut esille, että LSL 39 § ei estä alueen käyttämistä LSL:n 48 §:n nojalla maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan eikä rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämisestä. Edellä mainitun lisäksi rauhoitussäännöksistä poikkeaminen on mahdollista LSL:n 48 § ja 49 §:n nojalla, jos edellytykset täyttyvät. Eriävä mielipide totesi, että tulkinnalle on saatavissa analogiaan perustuvaa tukea LSL:n 48 §:n 1 momentista, jonka mukaan 39 § ei estä alueen käyttämistä maa- tai metsätalouteen tai rakennustoimintaan eikä rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämistä.

3.4.3 Systemaattiset tulkinnat

Systemaattinen tulkintamenetelmän käyttö ilmenee selvästi KHO:n todetessa, että kun pesäpuun kaatamista koskeva lainkohta on sijoitettu eläinlajien suojelua koskevia rauhoitussäännöksiä koskevaan 39 §:ään eikä kasvilajien suojelua koskevaan 42 §:ään, se viittaa siihen, että pesäpuu on ollut tarkoitus säilyttää kyseisten lintulajien suojelemiseksi eikä puun rauhoittamiseksi kasvilajin yksilönä. Viittaamalla kyseisen lainkohdan sijaintipaikkaan KHO tuo vahvasti esiin sen, miten säännöksen sijainnilla voi olla suuri merkitys sille, miten lain tekstin merkitys tulee ymmärtää. KHO toteaa myös, että ”yksilösuojelua koskevat säännökset ilmenevät LSL 39 §:ssä, kun taas lajisuojelua, lajien esiintymispaikkojen ja luontodirektiivilajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelemisesta koskevat säännökset on sijoitettu LSL 47 §:ään ja 49 §:ään.” KHO katsoi lain systematiikan puoltavan sitä, että systemaattisen sijainnin perusteella tarkoituksena on lähtökohtaisesti vain itse pesäpuun kaatamisen tai muun vahingoittamisen kieltäminen. Myös eriävä mielipide vetosi siihen, että luonnonsuojelulain systematiikassa eri suojelumuodot ja tilanteet on ryhmitelty eri kokonaisuuksiksi. Systemaattisella tulkinnalla KHO päätyi näkemykseen, että LSL 39 §:n perustulkinta koski yksilösuojelua, ei lintudirektiivin tavoitteena olevaa lajisuojelua.

Lisäksi KHO totesi, että lain systematiikan mukaan maanomistajalle on säädetty mahdollisuus saada valtiolta korvausta silloin, kun suojeluun perustuva maankäytön rajoitus aiheuttaa maanomistajalle merkityksellistä haittaa. Koska käsiteltävässä tapauksessa ei ole oikeutta korvauksen saamiseen LSL:n 39 §:ssä säädetyn rajoituksen perusteella, systematiikan mukaan 39 §:ää ei voi tulkita siten, että se johtaa turvetuotannon estymiseen ilman korvausta. Eriävä mielipide painottaa, että lain

systematiikan perusteella maanomistajalle on säädetty mahdollisuus saada valtiolta korvausta silloin, kun suojeleluun perustuva maankäytön rajoitus aiheuttaa maanomistajalle merkityksellistä haittaa.

3.4.4 Tavoitteelliset tulkinnat

KHO:n päätöksessä ilmenee tavoitteellista tulkintaa ja direktiivin asettamien tavoitteiden tulkintavaikutus. Ensinnäkin KHO lainvalmisteluaineistossa etsi, mitä lainsäätäjällä oli tavoitellut muuttaessaan LSL 47 § sisältöä siten, että se sisälsi viittauksen LSL 5 a §:ään. KHO ei mainitse juurikaan lainsäätäjän tavoitteita, mutta se viittaa kuitenkin usein lain tarkoitukseen, joka on vahva synonyymi lain tavoitteille. KHO toteaa viitatessaan LSL 39 §:n 1 momenttiin, että ”Säännöksen taustan, sanamuodon ja systemaattisen aseman perusteella on pääteltävissä, että tarkoituksena on eläinlajin yksilöiden suojaaminen tarkoitukselliselta tappamiselta ja vastaavilta toimilta.” KHO toteaa myös, että ”LSL 39 §:n 2 momentin perusteella säännöksen tarkoituksena on suojata mainitussa lainkohdassa tarkoitettua suuren petolinnun pesäpaikkanaan käyttämää puuta”. Lisäksi KHO toteaa kuitenkin myös että, tahallisen vahingoittamisen LSL:n saman pykälän momentin 3 kohdan muotoilun perusteella ei ole tarkoitettu tuotantotoimintaa sen seurauksista riippumatta vaan selvästi nimenomaan tarkoituksellista hävittämistä tai vahingoittamista.” Tämä lain tekstin yleiskieleen perustuva merkitys olisi siis johtanut valituksen hyväksymiseen. KHO päätyi kuitenkin edellä olevasta päättelystä huolimatta hylkäämään ympäristölupahakemuksen perustellen päätöstä toteamalla:

Pesäpuun suojeleminen on edellä esitettyyn nähden mielekäs vain sillä edellytyksellä, että puu on käyttökelpoinen tuohon tarkoitukseen. - - - sääntelyn voidaan päätellä liittyvän siihen, että suuret petolinnut ovat erityisen alttiita pesintäaikaiselle häirinnälle niillä alueilla, joilla niiden vakiintuneesti käytämät pesäpuut sijaitsevat. - - - säännös voi täyttää tarkoituksensa vain sillä edellytyksellä, että pesintärauhaa häiritsevät tekijät voidaan riittävästi ehkäistä muita säännöksiä soveltamalla.

Edellä olevan argumentoinnin sanamuoto viittaa varsin vahvasti siihen, että KHO oli katsonut, että lain esitöistä ei löytynyt selvää lainsäätäjän tavoitteisiin sidottavissa olevaa tulkintaa ja siksi se perusteli päätöstään loogisin argumentein, jotka perustelivat KHO:n itse muodostamaa näkemystä lainsäätäjän tavoitteesta käsitellyssä tilanteessa. Edellä mainittu argumentoinnin sanamuoto viittaa vahvasti teleologiseen tulkintaan. Voidaan olettaa, että päätökseen vaikutti vahvasti lintudirektiivin tulkintavaikutus, olihan KHO selvästi tuonut esiin lintudirektiivin aseman eli vaikka direktiivisäännös ei ole suoraan sovellettavaa oikeutta, sillä on etenkin yhdessä perustuslain 20 §:n 1 momentin vastuuta ympäristöstä koskevan säännöksen kanssa vaikutusta luonnonsuojelulain säännösten tulkintaan. KHO toi siis perustuslain rinnalle vahvasti esiin direktiivien vaikutuksen lain tavoitteiden

taustalla ja valtion velvollisuuden toteuttaa direktiivien tavoitteet. Eriävä mielipide katsoi, että lintu-direktiivin tavoitteita on tulkittava laajemmin. Sen mukaan direktiivin tulkintavaikutusta tarkasteltaessa direktiivin 5 artiklan d kohta kieltää häirinnän ainoastaan, jos se vaikuttaisi merkittävästi direktiivin tavoitteisiin eli lajisuojeluun. KHO:n voidaan katsoa joutuneen tilanteeseen, jossa lain sanamuodon tulkinta ja systemaattinen tulkinta ja omaisuuden suoja painottava tulkinta tuottivat ympäristöluvan puoltamista puoltavat vaihtoehdot, mutta ympäristöluvan myöntäminen oli ristiriidassa direktiivien tavoitteiden kanssa.

3.4.5 Tulkintaa ohjaavat tekijät

KHO:n päätöksestä voi havaita myös perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen vaikutusmahdollisuuden tulkintavaihtoehdon valintaan. Oikeustapauksessa oli perustuslain kannalta vastakkain perustuslain (PL) 20 § säännös, jonka mukaan ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon” ja PL:n 15 §, jonka mukaan ”Jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.” KHO toi esiin, että tilanteissa, joissa LSL:n 47 §:n nojalla tehdystä lajisuojeluun liittyvästä päätöksestä aiheutuu kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa, on haitasta kärsivällä LSL:n 53 §:n 1 momentin nojalla säännöksestä tarkemmin ilmenevin edellytyksin oikeus saada haitasta valtiolta täysi korvaus. Mutta korvausta ei voida maksaa yksilösuojelullisessa tilanteessa eli kun LSL:n 39 §:ssä tarkoitettua kiellosta aiheutuu kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. KHO arvioi edellä mainitun eron korvaussääntelyssä johtuvan siitä, että LSL:n 39 §:ssä tarkoitettujen kieltojen ei ole arvioitu lakia säädettäessä aiheuttavan sellaista merkityksellistä haittaa, joka olisi korvattava.

Myös eriävä mielipide katsoi, että 39 § tulkinta, joka johtaisi korvauksen epäämiseen, ei ole sopu-soinnussa luonnonsuojelulain peruseriaatteiden kanssa ja Suomen perusoikeusjärjestelmä huomioon ottaen tällaiselle tulkinnalle ei ole muutoinkaan tilaa. KHO katsoi edellä olevan viittaavan vahvasti siihen, että LSL:n 39 §:n säännösten perusteella ei voida laajasti rajata tuotannollista toimintaa kalasääsken pesäpuun suojelemiseksi. Edellä mainittu tulkintavaihtoehto voidaan katsoa olevan perustuslain yksilön omaisuuden suoja painottava tulkinta ja valinnan taustalla voidaan olettaa olleen yhdenvertaisuusperiaate. Analogisesti tarkastellen LSL:n 47 §:n ja LSL 39 tilanteet ovat hyvin samanlaisia, mutta vain LSL 47 § perusteella haitan kärsinyt saa korvausta ja 39 § perusteella

syntyneessä tilanteessa korvausta ei lain perusteella voida maksaa eli varsin samanlaisesta haitasta kärsineitä kohdellaan eriarvoisesti. Tätä KHO:n esille tuomaa epäkohtaa ollaan korjaamassa.⁹⁶

KHO:n päätöksestä voidaan löytää myös varovaisuusperiaatteen vaikutus. Vaihtoehtoina olivat hallinto-oikeuden asettama 500 metrin tai valittajan esittämät Sääksisäätiön lausuntoon perustuvat pienemmät suoja-alueet. Valintaa helpotti Sääksisäätiön tekemä varauma, jonka mukaan pesän ja rakennuskohteen välistä metrimääräistä riittävän suurta suojavauhykettä on äärimmäisen vaikeata tieteilisestään määrittellä. Varovaisuusperiaate siis suosi 500 metrin suoja-alueen vahvistamista, kun samalla otetaan huomioon, että jo meneillään oleva turvetuotanto 400 metrin etäisyydellä pesäpuusta ei ilmeisesti ollut häirinnyt pesintää. Pesän suoja-alueen laajuuden arviointi ilmentää ympäristöoikeuden erityispiirrettä monitieteellisenä oikeudenalana. Ratkaisuun tarvittiin myös lintutieteellistä asiantuntemusta kalasääsken pesän suoja-alueen laajuuden tarpeesta.

KHO ei kuitenkaan päätenyt perustuslain omaisuuden suojaan painottavaan tai yhdenvertaisuutta painottavaan ratkaisuun, vaan ilmeisemmin katsoi PL 20 §:n valtiovallan vastuun luonnonsuojelusta olleen kyseisessä tapauksessa omaisuuden suojaan ja yhdenvertaisuusperiaatetta vahvemmassa asemassa. Valinnan taustalla oli todennäköisesti myös valtion velvoite saavuttaa lintudirektiivin tavoitteet. Toisaalta myös valittajaa koski yhdenvertaisuus perustuslain edessä, sillä perustuslain mukaan ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.” Lisäksi yhdenvertaisuus lain edessä olisi todennäköisesti toteutunut, mikäli valittaja olisi hakenut toiminnalleen LSL 48 § toisen momentin mukaisesti poikkeuslupaa.

KHO päätöstä 2015:3 seurasi samana vuonna tapausanalogisesti hyvin samankaltainen KHO 2015:124-päätös. Kyseinen tapaus liittyi myös turpeennostoon ja ison petolinnun (tässä tapauksessa maakotka) pesän suoja-alueen tarpeeseen. KHO päätyi tässä oikeustapauksessa LSL 39 § osalta laventamaan tulkintaan ja LSL 48 § osalta tiukasti lain sanamuotoon sitoutuvaan tulkintaan, mutta päätöspäätöksenä KHO toi esille EU-komission antaman luontodirektiiviä koskevan ohjeen, jossa on todettu, että suojeltavan eläimen häiritsemisen pitää lähtökohtaisesti ilmetä tarkoituksellisen

⁹⁶ Lausuntopalvelu: Lausuntopyyntö Liite: ”hallituksen esitys LSL luonnos ss. 177–179 (73–74 §) ja Liite: Lakiehdotus LSL luonnos s. 35 (112§). Suurten petolintujen pesäpuiden suojelulle on suunniteltu oma lain pykälä. Lisäksi pesäpuun suojelusta aiheutuvista haitoista on tarkoitus maksaa valtion varoista korvaus tietyn kynnyksen ylittyessä. Korvauksen maksaminen edellyttää kuitenkin, että maanomistaja tai alueen haltija on hakenut lupaa poiketa kiellosta ja hakemus on hylätty. Luonnoksen mukaan korvaus voidaan maksaa myös ilman hakemusta, jos on ilmeistä, että luvan poikkeuslupan myöntämiselle ei kyseisessä tilanteessa ole edellytyksiä.

toiminnan seurauksena eikä vahingossa, mutta riittävää on myös se, että tarkoituksellisesta toiminnasta aiheutuva häiriö vaikuttaa suoraan suojeltuun lajiin haitallisesti. Edellä mainitun lisäksi KHO perusteli päätöstä tulkinnallaan Euroopan unionin tuomioistuimen päätöksestä C-103/00 (komissio v. Kreikka). KHO katsoi, että kyseisestä päätöksestä tuli ilmi, että kielletty tahallinen häirintä pitää estää ja kieltää, vaikka toimijan tavoitteena ei ole tietoinen ja tavoiteltu suojellun eläimen häirintä. KHO totesi päätöksessään, että jos turvetuotannosta voi aiheutua häiriöitä, jotka vaikuttavat haitallisesti maakotkan pesintään, tällaista toimintaa on pidettävä tahallisenä häiritsemisenä, vaikka toiminnan varsinaisena tavoiteltuna tuloksena ei olisikaan häirintä. KHO oli siis löytänyt oikeustapausanalogiolla kyseiseen tapaukseen soveltuvan ja oikeudellisesti vahvasti sitovan oikeuslähteen. Edellä mainittu perustelu toi ilmi, miten vahvasti Eurooppa-oikeus voi vaikuttaa tulkintaan ja tehtyyn ratkaisuun. On kuitenkin huomattava, että KHO 2015:124-päätöskään ei ollut yksimielinen, (äänestystulos 5–2).

3.5 Johtopäätökset

Oikeustapaus ja sitä edeltänyt hakuprosessin pituus ja sarja valituksia ja vastakkaisia päätöksiä osoittavat miten vaativa tehtävä lain tulkinta voi olla. Samaa osoittavat KHO 2015:3 päätöksen erimielisyys äänin 3–2. KHO:n päätyi tulkinnassaan kuitenkin samaan loppuratkaisuun kuin hallinto-oikeuskin eli LSL 39 §:n nojalla kalasääsken pesäalueen ympärille voidaan määrätä varsin laaja suoja-alue. Hallinto-oikeus perusteli päätöstään lintudirektiivillä asetetulla jäsenvaltioita sitovalla tavoitteella pyrkiä estämään myös suojelualueiden ulkopuolella elinympäristöjen pilaantuminen. KHO 2015:3-päätösasiakirjassa tiivistelmässä hallinto-oikeuden päätöksestä ei kuitenkaan ilmene millä tulkintamenetelmillä tehtyyn päätökseen päädyttiin. KHO:n päätös oli tässä mielessä hyvin erilainen. Se toi esiin seikkaperäisesti käyttämiään tulkintamenetelmiä ja niiden perusteella syntyneitä tulkintavaihtoehtoja.

KHO:n päätös ei hallinto-oikeuden päätöksen lailla näytä suoraan nojautuvan lintudirektiivin tavoitteisiin, vaan se perusteli valittua lauantavaa tulkintaa seikkaperäisellä loogisella perusteluketjulla, joka irtautui kauaksi lain tekstin sanamuodosta ja lain systematiikasta. Kyseessä oli siis varsin selvästi lakia luova teleologisen tulkinnan tyyppinen *contra legem* -ratkaisu, jota ei perusteltu lain valmisteluaineistolla eikä suoraan muillakaan oikeuslähteillä. Ratkaisu poikkesi teleologisesta kuitenkin siten, että perusteluna oli looginen perustelu ja lainsäätäjän oletettu tavoite suojella pesintää pesäpuun laajan suojelun kautta. Tämä tavoite on järkisyillä perusteltu eli tulkitsijan oman pohdinnan tulos. Lain sanamuotoon sidottu ja systemaattinen tulkinta olisivat johtaneet erilaiseen päätökseen ja tätä eriävä mielipide tavoitteli painottamalla lain sanamuodon ja systematiikan asemaa

päätöksenteossa ja omaisuuden suojan ja oikeusperiaatteiden merkitystä tulkintavaihtoehdon valinnassa. Lain sanamuoto tai systematiikka ovatkin vahvoja argumentteja, mutta lain sanallinen muoto ei voi kattaa kaikkia mahdollisia tilanteita ja lain systematiikkakin voi olla ristiriidassa lain tavoitteiden kanssa.

KHO:n päätöksen taustalla voidaan olettaa olleen teleologiselle tulkinnalle tyypillistä seuraamusharkintaa, vaikka KHO ei sitä mitenkään ilmaisekaan. Yksi mahdollinen seuraamusharkinta voi olla liittynyt siihen, että valituksen hyväksyminen olisi tuottanut ennakkotapauksen ja myöhemmin jopa mahdollisesti vakiintuneen tulkinnan, jonka perusteella tulevaisuudessa ympäristölupa myönnettäisiin muissa vastaavanlaisissa tilanteissa. Edellä mainittu tarkoittaisi varsin systemaattista poikkeamista lintudirektiivin 4. artiklan 4 kohdan asettamasta tavoitteesta suojella direktiivinliitteen 1 mukaista lajia suojelualueiden ulkopuolella. Tämä olisi myös vastoin jäsenvaltioiden velvoitetta pyrkiä estämään elinympäristöjen pilaantuminen ja huonontuminen eli varsin merkittävää direktiivin tavoitteiden huomioimatta jättämistä ja siten direktiivin tulkintavaikutuksen ohittamista. Tämän ei voi katsoa olleen lainsäätäjän tarkoitus, sillä edellä mainittu ei olisi tukenut direktiivin mukaista lajisuojelua ja voidaan perustellusti olettaa, että lajisuojelu perustuu vahvasti lajiyksilöiden suojeluun. Täten voidaan perusteella olettaa KHO:n todenneen, että lain sanamuodosta ja lain systematiikasta irronnut *contra legem* -ratkaisu oli useammastakin syystä perusteltua.

Käsitelty oikeustapaus ja erityisesti sen taustalla ollut tulkintaprosessi tukevat vahvasti jo aiemmin esitettyä käsitystä, että laventava ja supistava tulkinta ovat enemmän ratkaisukeinoja kuin varsinaisia tulkintamenetelmiä. KHO:n päätöksestä voidaan löytää myös varovaisuusperiaatteen vaikutusta. Vaihtoehtoina olivat hallinto-oikeuden asettama 500 metrin tai valittajan esittämät suoja-alueet. Varovaisuusperiaate saattoi olla siis syy laajemman suoja-alueen vahvistamiselle, mutta ei sitä suuremmalle, koska turvetuotanto 400 metrin etäisyydellä pesäpuusta ei ilmeisesti ollut häirinnyt pesintää.

Vaikka KHO:n päätösasiakirjassa käytettiin paljon juridista terminologiaa, voidaan kuitenkin olettaa, että päätökseen johtanut tulkintaprosessi selvitti hyvin ratkaisun perusteet muillekin oikeustieteisiin perehtyneille. Tämä on erityisen tärkeää, sillä voidaan olettaa, että selvästi esitetty kuvaus tulkintaprosessista vaikuttaa siihen, miten hyvin tulkinta hyväksytään. Ero siinä, miten tulkintamenetelmien käyttö ilmenee hallinto-oikeuden ja KHO:n päätösasiakirjoissa on ilmeinen. Käytössä olevan materiaalin perusteella hallinto-oikeus ei kuvannut millaisella tulkintaprosessilla se päätyi ratkaisuunsa, kun taas KHO esitti tulkintaprosessin kulun varsin seikkaperäisesti.

Yhdistelmä ja johtopäätöksiä

Tarkastellun aineiston perusteella ainakin lain sanamuotoon perustuvalla, analogisella, systemaattisella ja tavoitteellisilla tulkintamenetelmillä on vahva asema oikeuskäytännössä, vain laventavan ja supistavan tulkinnan asema on kyseenalainen. Sama vahva asema oikeuskäytännössä on oikeusperiaatteilla ja perustuslailla sekä direktiivin tulkintavaikutuksella tulkintavaihtoehdon valintaa ohjaavina tekijöinä. Mutta tutkimus toi myös esille, että tieto laintulkintamenetelmistä on oikeuskirjallisuudessa sirpaloitunutta. Kattavan kokonaistiedon saaminen osoittautui vaikeaksi. Sirpaloituneisuutta lisää, että tulkintamenetelmistä käytetyt nimikkeet eivät ole yhteneviä. Toisaalta tulkintamenetelmät kuvataan eri lähteissä kuitenkin varsin yhtenäisesti, mutta ohjaus niiden käytöstä ei ole kaikilta osin vahvaa. Ongelmallista on, että missä laajuudessa ja millaisella painotuksella tulkintamenetelmiä tulee käyttää tulkintaprosessin aikana, jäänee paljon tulkitsijan omaan harkintaan. Nämä kaksi tekijää, tiedon sirpaloituneisuus ja tulkintaprosessin laajuutta koskevan ohjeistuksen vähäisyys, voidaan katsoa oikeusjärjestelmän mahdolliseksi heikkoudeksi, jos tulkitsijoilla on erilainen käsitys tulkintamenetelmien käytöstä. Odotusarvonahan voidaan pitää, että tulkintaprosessi tehdään ja kuvataan jokaisessa samankaltaisessa oikeustapauksessa pääpiirtein samalla tavalla.

Tutkimuksen mukaan lain tekstin merkityksen määrittely riippuu siitä, miten kattavasti tulkitsija tuntee lain, sen systematiikan, tulkintamenetelmät ja niiden rajoitukset sekä ottaa huomioon vakiintuneet tulkinnat, EU-oikeuden sitovuuden sekä oikeusperiaatteet sekä miten rohkeasti uskalletaan tarpeen vaatiessa valita lain sanamuodosta ja systematiikasta irtautuva tulkintavaihtoehto. Koska tulkintatilanteet ovat moninaisia, kaikkia tulkintamenetelmiä tarvitaan, mutta on löydettävä tasapaino, mitään tulkintamenetelmää ei tule ohittaa tai painottaa vahvasti muita tulkintaperusteita enemmän ilman vahvaa oikeudellista perustetta. Tässä mielessä tulkintaperusteita olisi käsiteltävä kuin oikeusperiaatteita. Liiallinen sanamuotoon sitoutuminen voi johtaa lain systemaattisen tulkinnan tai lainsäätäjän tavoitteiden unohtamiseen. Lain systemaattinen tulkinta puolestaan ei ota huomioon lainsäätäjän tavoitteita ja sanamuotoa. Vastaavasti, jos painotetaan ja kunnioitetaan liikaa lainsäätäjän tahtoa, saatetaan ajautua hyvinkin kauaksi lakitekstin sanamuodosta ja ohittaa oikeuden systematiikka ja oikeusperiaatteet. Kuitenkaan kyseessä ei ole joko-tai-tilanne, vaan kaikki tulkintaperusteet tulee ottaa huomioon, mutta niiden käytössä pitää sallia suuriakin painotuseroja, kunhan painotus perustellaan hyvin ja otetaan riittävässä määrin huomioon oikeusperiaatteiden ja muiden tulkintaa ohjaavien tekijöiden mahdollinen vaikutus tulkintavaihtoehdon valintaan. Optimaalinen on tietysti tilanne, jossa kaikki tulkintaperusteet tukevat samaa tulkintavaihtoehtoa.

Tutkimuksen empiirisen aineistoon perustuvan analysoinnin perusteella ilmeni, että tulkinnallisesti haastavan oikeudellisen tapauksen käsittelyssä KHO käytti useista tulkintaperusteita ja -menetelmiä ja se toi esiin niiden käytön kattavasti päätösasiakirjassa. Tätä voidaan pitää tärkeänä osana annettua päätöstä. Aineiston analyysi toi esille myös oikeusperiaatteiden mahdolliset vaikutukset ja ympäristöoikeuden erityispiirteitä. Yhdenvertaisuusperiaatteen ja perustuslailla turvatun omaisuuden vaarantuminen suojelun haitasta aiheutuvan korvauksen maksamisessa tuli esiin KHO:n tulkintatyön tuloksena, mutta on huomioitava, että jos valittaja olisi hakenut pesäalueen rajaamista LSL:n 47 §:n mukaisesti olisi suojelun aiheuttamasta haitasta voinut saada korvausta LSL:n 53 §:n perusteella. KHO:n tulkinta loi kuitenkin yhdenvertaisuusperiaatteen pohjalta perustellun tarpeen lainsäädännön tarkistamiselle. Koska valituksen tekijä ei ollut hakenut rajauspäätöstä, oli tavoitteellisen tulkinnan käyttö perusteltua. Edellä mainitut äänestystulokset kertovat myös siitä, että tulkintavaihtoehtoja on vaikeaa asettaa prioriteettijärjestykseen, voi olla vaikeaa tai mahdotonta löytää yksi ja ainoa oikea vaihtoehto. Lakitekstin merkityksestä ei välttämättä synny yksimielistä näkemystä. Useista tuomareista koostuva ja tarvittaessa äänestystä käyttävä päätösjärjestelmä on kuitenkin selvä osoitus siitä, että oikeusjärjestelmä pyrkii perinpohjaisesti selvittämään lakitekstin tulkinnanvaraisuuden ja mikä tulkintavaihtoehto on todennäköisimmin kussakin tilanteessa paras.

Vaikka empiirinen aineisto rajautuukin pääosin vain yhteen KHO:n vuosikirjapäätökseen, empiirisen aineiston analysointi vahvistaa näkemystä, että laventavaa ja supistavaa tulkintaa kohtaan esitetty kritiikki on perusteltua. Laventava ja supistava tulkinta eivät ole menetelmiä lain tekstin merkityksen löytämiseksi, vaan ne ovat varsin selvästi jälkikäteisiä kuvauksia päätöksen lopputuloksesta. Siksi niitä pitäisi kuvata enemmän termeiksi tai käsitteiksi, joilla kuvataan tehtyä päätöstä. Empiirisen aineiston perusteella hallinto-oikeus ei tuonut päätöksessään esille tulkintamenetelmien käyttöä.

Oikeuskirjallisuuden tutkimuksen perusteella tieto tulkintamenetelmistä on sirpaloitunutta ja ohjaus tulkinnan laajuudelle on varsin vähäistä. Kun edellä mainittuihin havaintoihin lisätään havainto, että tarkastellun hallinto-oikeuden päätös ei sisältänyt tietoa tulkintaprosessista, tutkimus herättää tarpeen tutkia laajemmin, miten tulkintamenetelmiä käytetään ja miten niiden käyttö tuodaan esiin hallinto-oikeuksien päätöksissä ja olisiko tästä asiasta annettava tarkempaa ohjeistusta tulkintaprosessista ja olisiko tarve asettaa minimivaatimuksia tulkintaprosessin esiin tuomiselle päätösasiakirjassa. Edellä olevaa ohjeistuksen tarvetta voidaan perustella sillä, että tulkintaprosessin avoin esittely todennäköisesti synnyttää luottamusta siihen, että asia on tutkittu perinpohjaisesti. Kuvaamalla selkeästi ja perusteellisesti, millä tulkintamenetelmillä ratkaisuun päädyttiin ja miksi muut

tulkintavaihtoehdot pitää tilanteessa hylätä, perustellaan hyvin pitkälle päätöksen oikeutus ja voidaan välttää niin sanottuja ”turhia” valituksia ylempään oikeusasteeseen. Edellä mainittu vapauttaisi resursseja, mikä puolestaan todennäköisesti lyhentäisi KHO:n käsittelyaikoja. Lisäksi yhtenäinen tulkintaprosessi ja sen esiin tuominen päätöksen yhteydessä varmentaisi yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista oikeuskäytännössä. Tulkinnalla voidaan löytää lakitekstiin sisällytetty oikeus, mutta tulkinnan avoimella kuvaamisella voidaan sanoa rakennettavan ymmärrykseen perustuva luottamus oikeusjärjestelmän ja arkielämän todellisuudessa elävän kansalaisen välille.

Lähdeluettelo

Viranomaislähteet

Perustuslaki 11.6.1999/731

Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096

Ympäristönsuojelulaki (kumottu) 86/2000

Ympäristönsuojelulaki 27.6.2014/527

Hallituksen esitys (HE 257/2014) eduskunnalle laeiksi ympäristönsuojelulain ja maa-aineslain muuttamisesta

Ympäristöministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi luonnonsuojelulaiksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta: Liite: ”hallituksen esitys LSL luonnos.pdf sekä Liite: Lakiehdotus LSL luonnos_fi_.pdf. <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=bdb5d206-830a-48b5-8e12-07715971dc44> (luettu 8.11.2011).

Luontodirektiivi: Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi 92/43/ETY, annettu 21 päivänä touko-kuuta 1992, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta.

Lintudirektiivi: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY luonnonvaraisten lintujen suojelusta (kodifioitu toisinto)

Oikeuskäytäntö

KHO 2015:3-vuosikirjapäätös

KHO 2015:124- vuosikirjapäätös

Kirjallisuuslähteet

Aarnio, Aulis: Lain tulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja, Juva: Werner-Söderström Osakeyhtiö 1989.

Aarnio, Aulis: Tulkinnan taito: ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. Vantaa: Werner-Söderström Osakeyhtiö 2006.

Ekroos Ari – Kumpula Anne –Kuusiniemi Kari & Vihervuori Pekka: Ympäristöoikeuden pääpiirteet. Ei-päivittyvä e-kirja 3. painos Alma Talent Oy 2012.

Hallberg, Pekka, Karapuu, Heikki, Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Kaarlo Tuori, Kaarlo, Viljanen, Pekka: Perusoikeudet. . Ei-päivittyvä e-kirja. Alma Talent, 2017.

Hirvonen Ari: Oikeuden ja lainkäytön teoria. Helsinki Unigrafia Oy 2012.

Jyränki, Antero – Husa, Jaakko: Valtiosääntöoikeus. Helsinki: Helsingin Kamari Oy 2015

Kumpula Anne –Määttä Tapio - Similä, Jukka & Suvantola, Leila: Näkökulmia monitieteelliseen ympäristöoikeuteen. Turku: Turun yliopisto 2014.

- Kokko, Kai: Ympäristöoikeuden perusteet – yleiset opit, sääntely ja ratkaisun teoria. Ei-päivittyvä e-kirja. Edita Publishing Oy, 2017.
- Kuusiniemi Kari – Ekroos Ari – Kumpula Anne, & Vihervuori Pekka: Ympäristöoikeus. Päivittyvä e-kirja, Alma Talent Oy 2013.
- Laakso, Seppo: Lainopin teoreettiset lähtökohdat. Tampere: Tampereen Yliopisto 2012.
- Mäenpää, Olli: Yleinen hallinto-oikeus. Ei-päivittyvä e-kirja. Alma Talent Oy 2017,
- Määttä, Tapio & Paso Mirjami: Johdatus oikeudellisen ratkaisujen teoriaan: Helsinki: Helsingin yliopisto 2019.
- Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Vammala: Suomalainen lakimiesyhdistys 2003.
- Siltala, Raimo: Oikeudellinen tulkintateoria. Jyväskylä: Suomalainen lakimiesyhdistys 2004.
- Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. Vantaa: Werner-Söderström Osakeyhtiö 2003.
- Tuori, Kaarlo: Oikeusjärjestys ja oikeudelliset käytännöt. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2013.